

\$8.00

ב"ה

לוח יומי הלכה למעשה

עם ליקוט שיחות-קודש ופתגמים קצרים מדא"ח

ימי בין המצרים וימי הקיץ

י"ז תמוז - ט"ו מנחם-אב ה'תשפ"ו

יו"ל על ידי בד"צ דק"ק קראון הייטס
כאן צוה ה' את הברכה

לזכות
הרה"ת ר' יהודה ליב שי'
ולזכות זוגתו מרת חנה שתחי'
ובניהם ובנותיהם

**רבקה, יצחק אלחנן, נתן, אהרן, מאריאשא, מרים מושקא
ובת־שבע שיחיו מרזוב**

ההצלחה רבה ומופלגה בכל מכל כל
ולנחת יהודי חסידי מכל יוצאי חלציהם שיחיו

לזכות

הבחור התמים **יהושע שיחי סטאליק**
לרגל היכנסו לעול מצות ביום ל' סיון
א' דר"ח תמוז תשפ"ו

הבחור התמים **יוסף שיחי סטאליק**
לרגל היכנסו לעול מצות ג' תמוז
תשפ"ו

שיגדלו להיות חי"ל – חסיד ירא־שמים
ולמדן

🌀

לעילוי נשמת

ר' **זלמן יודא** בן ר' שלום ישעיי ע"ה

דייטש

נלב"ע כ"ט תמוז ה'תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה

🌀

לעילוי נשמת

ר' **אברהם** ע"ה בן ר' אליהו ע"ה

מיכאלשוילי

נלב"ע כ"ה אלול ה'תשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה

🌀

לעילוי נשמת

הרה"ח השליח הרב **יוסף יצחק** בן
הרה"ח הרה"ת הרב **מאיר** ע"ה **איטקין**

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת

מרת **שרה רעלקא** בת נחום ע"ה **גופין**

נפטרה כ"ו תמוז תשס"ו ת.נ.צ.ב.ה

🌀

לעילוי נשמת

מרת **צבי** בת הרה"ח ר' **שלום ישעיי** ז"ל
גופין

נפטרה י"ג מנחם־אב תשפ"ה ת.נ.צ.ב.ה

🌀

לעילוי נשמת

מרת **מירל** בת מנחם מענדל ע"ה **דייטש**

נפטרה כ"ז תמוז תשנ"ד

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת **רבקה** בת **צבי**

הירש ע"ה

שפריצער-יוסטמן

נפטרה כ"ט תמוז תשס"ב

ת.נ.צ.ב.ה

🌀

לעילוי נשמת

מרת **חי' רחל** ע"ה בת ר' **יששכר דוב**

הלוי שיחי'

נפטרה י"ג מנחם אב תשס"ח

ו"הקיצו ורננו שוכני עפר" והיא

בתוכם תיכף ומיד ממש

🌀

לזכות

יוסף יצחק שיחי' בן חי' רחל ע"ה

לרגל יום הולדתו ט' באב

יוסף שיחי' בן שרה פעסל

לרגל יום הולדתו ט"ז תמוז

שמואל שיחי' בן שרה פעסל

לרגל יום הולדתו כ"ה מנחם־אב

ל"שנת הצלחה"

🌀

לזכות

מנוחה רחל שותי' בת שרה פעסל

לרגל הבת מצוה ביום ט' באב תשפ"ו

ל"שנת הצלחה"

ה'לוח יומי' יו"ל ע"י הבד"צ דק"ק קראון הייטס תשע פעמים בשנה

הכולל הלכות ומנהגים בקשר להמועדים וכו' במעגל השנה

רוצה שהקהילה שלך תהנה מהלוח היומי בקביעות?

צור קשר בטלפון: 347-465-7703 או באימייל daytodayguide@gmail.com

ההשתתפות בהוצאות הרבות של ה"לוח היומי", אפשר באמצעות האתר

www.daytodayguide.com

משרד הבד"צ 718-604-8000

לשעות המשרד המעודכנות

www.chcentral.org/resources/rabbonim

כמו כן אפשר לפנות לאתרא דרב

www.asktherav.com

תחת פיקוחו של המד"א וחבר הבד"צ הרב ברוין שליט"א

לוח יומי

הלכה למעשה

עם ליקוט שיחות-קודש ופתגמים קצרים מדא"ח

לימי בין המצרים ולימי הקיץ

י"ז תמוז – ט"ו מנחם-אב ה'תשפ"ו

מאת

המרא-דאתרא וחבר הבד"צ

הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א

בשיחת ר"ח מג"א תשמ"ח (מסרט הקלטה): "וכאן אויך המקום להזכיר אז בנוגע צו לימוד התורה איז דאך אויך דא דער ענין שהזמן גרמא, וואס בכלל איז דאך דאס די הלכות אין שולחן ערוך, וויסען די הלכות וועגן אט די טעג. וואס לפלא הכי גדול וואס מ'האט וועגן דערויף ניט געמאכט קיין טומעל, איז געבליבן דער טומעל וועגן הלכות בית הבחירה, און קיינער דערמאנט ניט, אז לכל לראש, הלכות שהזמן גרמא איז דאס מערער ווי הלכות בית הבחירה – די הלכות ווי זיי שטייען אין שולחן ערוך, הלכות פון די ט' ימים, און פאר דערויף – די הלכות פון די ג' שבועות, כמובן וגם פשוט".

בשיחת ש"פ דברים תנש"א: ס'איז נהוג צו מקדים ומוסיף זיין. . "טאמער משיח וועט זיך ח"ו פארהאלטן", ווארום "אחכה לו" שיבוא ביום זה ממש. . במילא באווארנט מען אז די החלטות טובות (פארבונדן מיט דער עבודה בזמן הגלות) איז "טאמער משיח וועט זיך ח"ו פארהאלטן". ובאמת, איז אויך נאך ביאת המשיח, וועט בלייבן און עס וועט זיין א המשך פון תורה ועבודה (והחלטות טובות) בזמן הגלות.

(1) וראה בשיחת ש"פ מסעי תשד"מ (חלקה הועתק להלן): ישנם דינים מיוחדים בנוגע להנהגה דבין המצרים, אבל דינים אלו כתובים כבר בשולחן ערוך, ספר שבועות ישנו אצל כל יהודי, ועכ"פ יכול להשיגו בקל, ויש להעמיד כל יהודי בחזקת כשרות שבועות לומד בשו"ע את פרטי הדינים השייכים לכל זמן וזמן, הלכות החג בחג, וכיו"ב בנוגע ללימוד הדינים המיוחדים לבין המצרים.

תוכן ומפתח

- פתח דבר**..... 1
- הלכות בין המצרים (שלושת השבועות)**..... 2
- תספורת / שידוכין ונישואין / שהחיינו / ריקודים, מחולות, וכלי זמר / ליזהר מסכנה, נסיעות וטיולים / טיפול רפואי / קניית בית, העברת דירה, ושיפוץ בית / הוראות כ"ק אד"ש בקשר לימים אלה / התוועדויות בימי בין המצרים
- ליל חמישי, אור לי"ז (טו"ב) תמוז**..... 3
- יום חמישי, טו"ב תמוז – תענית שבעה עשר בתמוז, יהפך לשמחה**..... 4
- שחרית / סדר התפלה למנחה
- יום ועש"ק פרשת פינחס, ח"י תמוז**..... 5
- שבת קודש פרשת פינחס, י"ט תמוז**..... 6
- יום ועש"ק פרשת מטות-מסעי, כ"ה תמוז**..... 7
- ש"ק פרשת מטות-מסעי, שבת חזק ומברכים חודש מנחם-אב, כ"ו תמוז**..... 8
- יום שלישי, כ"ט תמוז, ערב ר"ח מנחם-אב**..... 9
- דיני תשעת הימים**..... 10
- משא ומתן / קניות / בנין ונטיעה של שמחה / סעודות / כיבוס בגדים / ללבוש בגדים מכובסים / אכילת בשר ושתיית יין / גזיזת צפרניים / רחיצה / לתפור בגדים
- סיומי מסכתות**..... 11
- יום רביעי, א' מנחם-אב, ראש חודש**..... 12
- יום ועש"ק פרשת דברים, ג' מנחם-אב**..... 13
- יום שבת קודש פרשת דברים, שבת חזון, ד' מנחם-אב**..... 14
- שבת חזון / הבדלה
- יום ראשון, ה' מנחם-אב**..... 15
- יום שלישי, ז' מנחם-אב**..... 16
- יום רביעי, ח' מנחם-אב, ערב תשעה באב**..... 17
- דיני סעודה המפסקת / סדר סעודה המפסקת
- דברים האסורים בתשעה באב**..... 18
- אכילה ושתייה / רחיצה / סיכה / נעילת הסנדל / תשיש המטה / לימוד התורה / שאילת שלום /

טיוול והיסח הדעת / ישיבה על הארץ / עשיית מלאכה

מאה ברכות ..... עח

ליל חמישי, ט' מנחם-אב, תשעה-באב, יהפך לששון ולשמחה ..... עח

סדר ליל תשעה באב ..... פ

יום חמישי, ט' אב - תשעה-באב, יהפך לששון ולשמחה ..... פא
סדר תפילת שחרית / סדר תפילת מנחה

מוצאי תשעה-באב, אור ליו"ד מנחם-אב ..... צג

יום ועש"ק פרשת ואתחנן, יו"ד מנחם-אב ..... צה

שבת קודש פרשת ואתחנן, שבת נחמו, י"א מנחם-אב ..... צח

יום שלישי, י"ד מנחם-אב ..... צט

יום רביעי, חמשה עשר באב ..... צט

מילואים ..... קג

לקט הלכות לימי הקיץ ..... קטז

הנסיעה לקאנטרי / השהיה בקאנטרי / קניית אוכל ומוצרי מזון / טיולים / הלכות השייכות לשבת קודש / הלכות השייכות לברכת הנהנין

שיחות ואגרות קודש לימי הקיץ והנסיעה ל"דאטשע" ..... קכו

טעם הפנימי שנוסעים ל"דאטשע" / מתביישים אם לא יסעו ל"קאנטרי" ... / זלזול במצוות ופריקת עול רח"ל כשנוסעים ל"קאנטרי" / הוה גולה - ל"קאנטרי" - למקום תורה / ע"י ה"קאנטרי" ניתוסף בעבודת השם / קביעות עתים והוספה בלימוד התורה / קאנטרי - לשם שמים - לפעול מעמד ומצב של גאולה / צניעות בקיץ / צניעות לגברים בקאנטרי - שלילת מכנסיים קצרים / מנוחה - לא מתורה ומצוות ח"ו / ח"ו להקל בעניני צניעות - וגם לגברים / בנוגע לפועל: לפעול על אחרים ע"ד הנהגה מתאימה ב"קאנטרי" / "קאכן זיך אין דעם זאלן גוים, און הנאה פון דעם זאלן אידען!" / מהשם מצעדי גבר - בקאנטרי / "די וואס פארן איז רובם דארפן זיי ניט פארן, און די וואס דארפן פארן האבן ניט די מעגליכקייט צו פארן" / מצוה גדולה לפרסם / "תכסיס יצה"ר המשונה שקרא לו בשם ימי חופש" / "צריכה להיות ההוספה ברוחניות כמו ההוספה בגשמיות" / "חופש אי אפשר לקחת" / מטרת הנסיעה לנאות דשא

קיצור דיני שכחה וטעות - טבלא ..... קלז

הערות וציונים להטבלא ..... קמה

מורה שיעור ללימוד רמב"ם היומי ..... קמט

פתח דבר

על-פי בקשת רבים, מגישים אנו לוח הלכות ומנהגים עם ליקוט שיחות קודש ופתגמים קצרים בדא"ח, לימי בין-המצרים יהפך לששון ולשמחה, וכן לימי הקיץ, במתכונת של לוח יומי.

מקורות להמובא בפנים ניתן למצוא בשולחן ערוך ונו"כ. ספר המנהגים-חב"ד. לוח כולל חב"ד. שיחות מאמרים ואגרות קודש. **ועוד ועוד.**

בכל מקום (בהערות) שצויין ל"שו"ת באתרא דרב", הכוונה לאתר www.AskTheRav.com בפיקוח הרב ברזין שליט"א. בכדי למצוא את התשובה המצוינת יש להזין באזור החיפוש שבדף הבית של האתר את מספר השו"ת במספרים (לדוגמא לסי' טו'צב יש לכתוב 15092), ואז בעזה"י תמצא את מבוקשך. נערך ע"י הרה"ח הרב **מנחם מענדל שי' ראטנברג**.

כל הלכה הוזכרה בהזדמנות הראשונה המתאימה, אם כי כמה פעמים ולוונטית וגם לימים הבאים, כפשוטו.

* * *

בשיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב נאמר: "יש לעורר ע"ד לימוד ההלכות הצריכות לימים אלו, שבהם ישנם כמה וכמה שינויים בתפילה וכמה מנהגים וכו'" – שילמדו הלכות אלו בשו"ע, או כפי שמצינו לאחרונה, שמדפיסים בלוחות השנה כמה וכמה הלכות השייכות לאותו הזמן, הלכות הצריכות, שתועלת מיוחדת בזה בפרט לאלו שאין להם ספרים מאיזו סיבה שתהי, או שיש להם ואינם יודעים היכן לחפש וכיו"ב, שע"י העיון בלוחות אלו – ע"ד לוח כולל חב"ד (ובב' האופנים או כפי שהוא תלוי על הקיר, או בתור ספר קטן) שמלוקטים בו המנהגים וההלכות הצריכות – מוצאים בנקל את ההלכות האמורות. **ולכן דבר נכון ביותר הוא שכאז"ל יעייין בלוחות הנ"ל, באופן שכל ההלכות דימים אלו יחקקו בזכרונו**, מפני שלפעמים כשמתעוררת שאלה בזה נמצאים במעמד ומצב שאסור להפסיק ולשאול, או שאין את מי לשאול, ויתירה מזו – לפעמים אינו יודע כלל שצריך לשאול".

* * *

כרגיל בכגון דא, נדפסו כמה תזכורות מענייני "הלכתא למשיחא"², מתוך ציפיה ותשוקה לגאולה

(2) במדור "הלכתא למשיחא" נזכרו לפעמים גם דיני טומאה וטהרה, והוא ע"פ המבואר בתניא (אנה"ק סכ"ו – קמג, א) שלמות המשיח יצטרכו לידע הלכות טומאה וטהרה. (ומצוות בטלות לעת"ל – היינו בתחה"מ דוקא. ואכ"מ). וכ"מ מזה שהובאו הלכות אלו ברמב"ם ביד החזקה, דאל"ה מאי דהוה הוה (וכפי שהוכיחו עד"ז בכ"מ – ראה לדוגמא שו"ת הרי בשמים ח"ג סע"ה). ולהעיר, שמשעה"ש שם בדין תק"ש בכ"מ ש"יב ב"ד שהביאו הרמב"ם – יש ליישב ע"פ שיחת ליל ג' דחה"ס תשמ"ח). ולהעיר גם מצורת הבית להתני"ט (יחזקאל מב, כ) בטעם התרחבות גבולי הר הבית לעת"ל. וזכר לדבר, מארז"ל (פסחים ג, א) שדיני נגיעים ואהלות יקרין בעוה"ז, וקפויין – היינו קלים להבנה (חדא"ג מהרש"א שם. בניהו שם) – לעוה"ב. (אבל ראה מה שפי' במאירי שם. וראה גם הגהות יעב"ץ ומלא הרועים שם). ועפ"ז, קיום היעוד "רח את הוטמאה אעביד וגו'" (בשלימות עכ"פ) הוא בתקופה שני' דימוה"מ, בתחה"מ, וכמובן מכ"מ. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 221. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפ. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 576 ובהערות 9-108. ועוד. ולהעיר מאג"ק ח"ז ע' שנו. ואכ"מ בזה. (ומש"כ בלקו"ש ח"ה ע' 263 שלא יצטרכו ללמוד גם הל' שבת – בפשטות קאי בתקופה שני' דוקא. אבל, לפ"ז צ"ע הכוונה בהע' 51 שם, שכפה"ג ר"ל שהל' שבת ונדה לא נז' בתניא שם. ועצ"ב החילוק). כן להעיר מדין נט"י בזה"ז בכדי שיהיו רגילים לאכול בטהרה לעת"ל (שו"ע אדה"ז ס' קנח ס"א). וראה גם ב"ח יו"ד סו"ל קנפג – לענין נדה אחרי שיבנה המקדש. (אבל באג"ק ח"ג ע' קנפ שגם בתקופה ראשונה דימוה"מ ל"ש טומאת נדה, משא"כ שאר טומאות. וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 27 הע' 59. וי"ל). וראה זה פלא, בס' שערי ג'ע' (אורח צדיקים דרך ז) שבסוף אלף הששי יתנוצץ אור תוס"ש ויעביר רוה"ט והיו קצת מצוות בטלות כגון פרשיות טומאה וטהרה וכו'.

[והנה, בתניא שם (קמה, ב) שהנגלות יהיו גלוים וידועים לכל איש ישראל בדיעה בתחלה בלי שכחה וא"ל לעסוק בהם. ומשמעות הדברים, שצ"ל הלימוד בהם תחילה, פ"א עכ"פ, אבל א"צ עסק. וכן פ' בלקוטי ביאורים (קארף). וכ"מ גם בסה"ש תנש"א שם). וכן לעיל שם ע' 575, שהדגיש תיבת "לעסוק".] וכ"ה להדיא בר"ד משיחת ש"פ צו תשמ"ח. וראה גם ר"ד אחו"ק תשמ"ח).

אמנם, בהמשך העניין, ש"גם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק בהם כלל". (ורק ערב רב שלא יזכו למטעם מאילנא דחיי שהוא פנימיות התורה צריכים לעסוק במשנה להתיש כח הס"א הדבוק בהם). ור"ל, שלפי ב'י זה, ת"ח א"צ כלל ללמוד הנגלות לעת"ל, והיינו גם ללא התעסקות. (עיי"ש בסה"ש בהערה 89. לקוטי ביאורים שם. וראה בשער האמונה פנ"ו בארוכה. וצ"ע שבכ"מ מבואר להדיא ע"ד לימוד הנגלה לעת"ל – ראה לקו"ש ח"ז ע' 39 בשוה"ג להע' 45. ר"ד משיחת יום שמח"ת תשמ"ח. כ"ח חשון תשנ"ב). וכ"ה בכמה מאמרי דא"ח – ד"ה והמשכילים יזהירו תש"כ. הבאים ישרש תשל"ח. השמים כסאי תשמ"ח. ואולי הדיוק בתניא שם רק **גופי** התורה הנגלית" (וכמ"ש לפני"ז בתניא שם, ש"יהי" גם **עיקר** עסק התורה ג"כ בפנימיות המצות וטעמיהם הנסתרים". ועד"ז הוא בכ"מ (ראה גם סה"ש תש"ד ס"ע 107 ואל"ך. סד"ה וה' ביום ההוא תשכ"ב). ועוד). ולהעיר מהמבואר ב"מ (ראו דרך חיים סח, ד. חיים אדם לברך תר"ח פכ"ג. סה"מ מלוקט ח"ה ע' עדר) במעלת לימוד הנפלאות

האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש³, שאז אפשר יהיה לקיימן כפשוטן להלכה למעשה מיוסד על הוראות כ"ק אד"ש בריבוי שיחות, ומהן:

"מדובר כמ"פ לאחרונה, אז לויט אלע סימנים שטייען מיר היינט אויף דעם שוועל פון דער גאולה, ווען "הנה זה (משיח) בא", ותיכף ומיד רגע לאח"ז – כבר בא. דערפון איז אויך מובן בנוגע צו דער עבודה פון אידן וואס פאדערט זיך . . . אז א אידן'ס אויפפירונג אין אלע ענינים אין זיין טאג טעגלעכן לעבן אויך בזמן הזה תיכף ומיד פאר דער גאולה – איז מעין ובדוגמת דעם לעבן און הנהגה פון אידן בימות המשיח ממש. [וואס דאס איז אויך די **הדגשה המיוחדת בתקופה האחרונה בהנוגע דעם לימוד פון "הלכתא למשיחא", די הלכות וואס זיינען נוגע צו דעם לעבן פון אידן בזמן הגאולה**]⁴."

"מוסיפים גם בהתשוקה והגעגועים להגאולה . . . שענין זה נעשה גם ע"י ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק, אשר, הלימוד בענינים אלו ממהר ומזרז עוד יותר קיומם בפועל ממש, כך, שמהלימוד יוצאים תיכף ומיד לפגוש את משיח צדקנו, ואומרים לו שזה-עתה סיימו ללמוד כמה הלכות הקשורות עם ביאתו! נוסף לכך שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", נכללים ב"הלכות הצריכות להן" [לנשים] בכל יום כו"כ דינים דהלכות קרבנות וכיו"ב"⁵.

"דער אויבערשטער **בעט** זיך ביי אידן אז זיי זאלן זיך עוסק זיין ב"סדר קרבנות" . . . ובכלל זיך עוסק זיין בתורת עולה כו' (וואס דורכדעם איז כאילו הקריב כו') – און דאס וועט ברענגען דעם הקריב עולה וכו' **כפשוטו** – המלך המשיח כו' בונה המקדש כו' וחוזרין כו' מקריבין קרבנות כו' ככל מצותה האמורה בתורה במהרה בימינו ממש, וכנ"ל – ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו כו' כמצות רצונך"⁶.

* * *

הערה כללית: הזמנים שנכתבו כאן הם לשכונת קראון הייטס. כיון שאי אפשר לצמצם, וישנם כמה גורמים היכולים להשפיע על הדיוק בזה, לפיכך ראוי להקדים [או לאחר, לפי הענין] את הזמן במידת-מה – ולא לחכות לרגע האחרון.⁷

מערכת "לוח יומי"

תמוז תשפ"ו

ברוקלין ג. י.

דתורה מתוך גליא דתורה, בבחי' "ותלמודו בידו"), משא"כ הפרטים המסתעפים, וכן שקו"ט ופולפולא דאורייתא, לאפשא לה בנגלה דתורה (ראה לקו"ש חכ"ז ע' 240. ולהעיר מד"ה הנה ישכיל עבדי תשל"ב בתחילתו. ולהעיר גם מסה"ש תשנ"ג ע' 357. וצ"ע בשה"ש תשנ"ב ס"ע 27 (ואילך). ששקו"ט בתושבע"פ ביטל לעת"ל. ובפשטות י"ל, שהכוונה שם לעמל ויגיעה ("במחשכים הושיבני") לברר ההלכה, שזה ל"ש לעת"ל – ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח (ע' קד). ואולי קאי בתקופה שני' דוקא. וע"ד הנת' בשה"ש שם ע' 510 – ראה בכ"ז קובץ העו"ב לך וחיי"ש תשע"ה. ועצ"ע, שבשער האמונה שם מפורש שמשיח לא ישפיע נגלה. וצ"ע. וראה גם שיחת אחש"פ תשמ"א. ולהעיר משיחת ליל ח"י אלול תשמ"ב).

ועוד כתב באו"א בתניא שם (לפנ"ז), ש"למעשה יהיו צריכים [ערב רב] לפרטי הלכות איסור וטומאה **יותר מישראל** שלא יארע להם פסול וטומאה ואיסור כי לא יאונה כו". ולכאן' לפי ב'י זה, עדיין צריכים לפרטי ההלכות, אבל לא כמו בערב רב. וילע"ע].
 (3) ובס' שיערים מצויינים בהלכה עמ"ס זבחים (מכת"י אאמו"ה, ובתוספת נופך מאחמו"ר הרה"ג הרמ"ש שליט"א) בפתיחה, האריך מאד בגודל החיוב ללמוד דיני הקרבנות הנהוגים לעת"ל. ובתוך הדברים הביא פרפרת נאה מס' אמרות טהורות (תהלים קיט, קסו) על מארז"ל (שבת לא, ב) שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה פלפלת בחכמה כו', וצ"ב מה ענין זל"ז. וגם למה לא אמר "פלפלת בתורה". אלא דשניהם ענין אחד, שאם ישיב שציפה לישועה, ישאלו אותו "פלפלת בחכמה", דחכמה זה סדר קדשים (כמבואר בשבת שם), דהיינו אם למד סדר קדשים, שהמצפה לישועה מפלפל בסדר קדשים, כי זולת זה על כרחך לא ציפה לישועה, דהא בהא תליא, והמצפה לישועה מפלפל בחכמה.

(4) שיחת שמח"ת תשנ"ב – סה"ש תשנ"ב ע' 39. – חלק מההדגשות אינן במקור.

(5) משיחה לנשי ונבות חב"ד, ספר השיחות ה'תש"נ כרך ב ע' 485.

(6) לקוטי שיחות חלק יח ע' 341.

(7) נתבאר בארוכה בכינוס תורה בבית חיינו "770", חוה"מ פסח תשע"ח.

בשיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ח⁸: נוסף ללימוד ההלכות ד"בין המצרים", הן פרטי ההלכות השייכות לכל שלשת השבועות והן פרטי ההלכות השייכות לתשעת הימים, כדי לידע את המעשה אשר יעשו (כל זמן שמישהו צדקנו עדיין לא בא), וכללות האבילות על החורבן והגלות כמארז"ל "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" – צריכה להיות הוספה מיוחדת גם בחלקי התורה שעוסקים בעניני הגאולה ובנין ביהמ"ק השלישי, כמדובר כמ"פ בארוכה. ונקודת הענין – שביטול החורבן והגלות הוא (לא כ"כ ע"י התבוננות בחומר ירידת הגלות) אלא בעיקר ע"י התבוננות במעלת הגאולה. . לעורר הכוסף והתשוקה והגעגועים, ובמילא, הבקשה והדרישה כו', להגאולה העתידה, שעי"ז ממחרים ומזרזים את הגאולה בפועל ממש, ולא עוד אלא שמגלים את הפנימיות והטוב שבענין החורבן והגלות, אתהפכא חשוכא לנהורא.

הלכות בין המצרים (שלשת השבועות)⁹

יהפכו¹⁰ ימים אלו לששון ולשמחה

כיון שבשבעה עשר בתמוז התחילו צרות החורבן, לכן נוהגין קצת אבלות מיום זה עד אחר תשעה באב. ובעוה"ר כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו. ואם יתבונן בזה יקרע סגור לבבו.

בר"ד משיחת י"ב תמוז תשד"מ (מסרט הקלטה):

דער ראגאטשאווער טענה ט"ו¹¹, אז דער ענין פון בנין בית המקדש און חורבן בית המקדש, איז חורבן בית המקדש – איז דאס א דבר נמשך. ס'איז ניט דער פשט אז דער בית המקדש איז חרב געווארן מיט קארגע צוויי טויזנט יאר צוריק, און פון דעמאלט האט מען אן אבילות ישרה [ישנה], וואס דערפאר אז ס'קומט תשעה באב און די דריי וואכן, וכיוצא בזה בכל יום – זאגט מען "ותחזינה עינינו" און מ'איז מתפלל על הגאולה וכו' אויף א זאך וואס האט געטראפן מיט העכער נייצן הונדערט יאר צוריק – זאגט ער: גיין! דער חורבן בית המקדש איז דאס בכל יום ויום, במילא איז דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי ס'דארף זיין די געשריי "עד מתי" בכל יום ויום! און ער זאגט אז דאס איז גאר א בפירוש'ער ירושלמי: עס שטייט אין ירושלמי¹² אז "כל מי שלא נבנה בית המקדש בזמנו", איז "כאילו חרב בית המקדש בזמנו"! ס'איז דורכגעגאנגען נייצן הונדערט יאר, מיט נאך יארן לאחרי זה. וויבאלד אז ביום חמישי פרשה פינחס [תאריך אמירת השיחה] און ס'איז שוין לאחרי תפילת מעריב, ולא נבנה בית המקדש – דארף מען וויסן זיין, אז עס דארף זיין דער געשריי אויף דער גאולה כאילו חרב ביום חמישי פרשה פינחס! . . און וויבאלד אז אידן האבן נעכטן געשריען "עד מתי", און אייער-נעכטן געשריען "עד מתי", און כל הימים שלפני זה געשריען "עד מתי", דערנאך רחמנא ליצלן חרב בית המקדש, היינט אינדערפרי אדער היינט בייטאג – איז דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי עס דארף זיין דער געשריי "עד מתי" איצטער! וכאמור – דאס איז ניט אן ענין פון א פשט'ל. דאס איז א הלכה אין תורה, אז אין תורה שטייט "מי שלא נבנה בית המקדש בימיו" איז כאילו כך וכך. שטעלט מען זיך פאר, בשעת וואס נשרף בית המקדש, און דערביי שטייט א איד, וואס איז א הארטער איד, א שטייענער איד, מיט א "לב האבן" און זעט ווי אזוי ס'איז חרב בית המקדש בימיו – וואלט ער דאך געקערט א וועלט! זאגט תורת אמת און תורת חיים, הוראה בחיים [כ"ק אדמו"ר שליט"א צעק בקול]: קער א וועלט היינט!¹³

(8) בספר השיחות ע' 560.

(9) הדיוק דג' שבועות – ראה טור או"ח סו"ס תקנא (לקו"ש חכ"ג ע' 269 בערך 6). אבל ראה סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 539 ואילך ובהערה 9. וראה גם סה"ש תש"נ ח"ב ע' 584 ואילך.

(10) בטעם שקובעים דיני אבלות לפני תשעה באב, אף ש"אחכה לו בכל יום שיבוא" ומקוים שת"ב יתבטל – ראה שיחת ש"פ פינחס תשל"א.

(11) ראה הנסמן במפענח צפונות פ"ה סל"ז.

(12) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א: כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו.

(13) ולהעיר מצל"ח חגיגה ה, א: נמצא גדולה יותר צרותינו מהדור שבשעת החורבן כי בימיהם ה' החורבן רק ביום א' וכו' ואנחנו מחריבים המקדש בכל יום מחדש ואצלנו ראוי להיות חורבן ביהמ"ק אבלות חדשה לא אבילות ישנה כי בכל יום נחרב מחדש. וראה עד"ז בצל"ח סוכה כט, א. ובדרשות חת"ס פה, א: כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו נמצא שבכל שנה ושנה נתחדש חורבן חדש וכו' בכל דור ודור ויושבין ב"ד של מעלה וגו' החורבן של כל שנה ושנה (עיי"ש לענין עשרה בתבת). ושם ח"ג פג, ב: נמה בעינינו כאילו אנתנו יצאנו בגולה דהרי בליל פסח מצוה לשמוח כאילו אותנו הוציא משם ולעומת זה תהי' אבלות יציאתנו מירושלים כאילו אותנו הוציא

בלקוטי שיחות¹⁴: בשעת עס דערנענטערן זיך די טעג פון בין המצרים און א איד הויבט זיך אן אריינטראכטן ווי גרויס ס'איז די פינסטערניש פון זמן הגלות בכלל און פונעם זמן פון עקבתא דמשיחא בפרט, קען ער דאך, ר"ל, אריינפאלן אין מצב פון יאוש, ניט וויסנדיק ווי אזוי ער וועט קענען בייקומען די אלע שוועריקייטן. ער ווייס טאקע אז דורך (און פון) דער מאטערניש און יסורים אין זמן הגלות וועט **דערנאך** ארויסקומען אן עילוי בשעת דער גאולה; אבער **איצט** געפינט ער זיך דאך פארט אין אזא פינסטערן און ביטערן גלות – ווי קען ער **איצט** בייקומען די אלע שוועריקייטן? איז אויף דעם די הוראה, וואס לערנט און איז מעודד, אז אדרבה דוקא אין **דעם** דור, דרא דעקבתא דמשיחא, האט מען דעם גילוי פון פנימיות התורה וואס האט **מגלה** און מפרסם געווען דעם תוכן פנימי פון די טעג – אז אין זיי איז דא דער תוקף האהבה פון דעם אויבערשטן צו אידן; און אלס הקדמה צו די טעג האט מען דעם חג הגאולה פון י"ב-י"ג תמוז, וואס האט באוויזן ווי מען קען אין **דעם** זמן הגלות גופא ארויסברענגען אט דעם עילוי פנימי **בגילוי** (באופן אז ס'ווערט בטל דער העלם והסתר אויך אין חיציניות); און דאס איז מעודד און מחזק אידן צו קאכן זיך אין די טעג איז דעם **פנימיות'דיקן** תוכן פון גלות, ועל אחת כו"כ אז ער זאל ניט באוויקט ווערן פון דער ביטערקייט און אראפגעפאלנקייט פון מצב הגלות – [ער מוז היטן אלע דיני אבלות וכו' פון בין המצרים, ווי עס מאנט זיך ע"פ שו"ע, אין אלע פרטים, אבער ער געפינט ציות ע"פ **התורה** צו טאן אין עניני שמחה אויך אין די טעג – לדוגמא: דורך מאכן א סיום מסכת וואס ווערט א "יומא טבא לרבנן" אויך אין די טעג (ביז אז מ'קען עסן א סעודה של בשר ווען מ'מאכט א סיום מסכת אין די ט' ימים); אדער בכלל קאכן זיך נאך מער אין לימוד התורה וואס איז משמחי לב, ובפרט אין דעם לימוד פון הל' בית הבחירה וכו' (וועגן בנין ביהמ"ק וכיו"ב) וואס דורך דעם לימוד בתורה אין עניני "צורת הבית" איז "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית"] וואס די הנהגה ברענגט ארויס לידי גילוי די פנימיות פון בין המצרים – ווי זיי וועלן זיין לעתיד לבא – אז יהפכו ימים אלו "לששון ולשמחה ולמועדים טובים".

בנוגע צום זמן פון חורבן ביהמ"ק: מצד אחד איז דעמאלט דער חיוב על פי תורה פון "מתאבל על ירושלים", פון דער צווייטער זייט איז דוקא בין המצרים דער זמן וואס פארלאנגט א התחזקות מיוחדת אויף ניט אראפפאלן ביאוש פון גלות ח"ו, וויסן, כסיום וחותרם הפטורת פ' מסעי אז מעתה קראת לי אבי אלוף נעורי אתה, ומה טוב – אויף מעודד זיין זיך און אידן בכלל אין דעם חושך כפול ומכופל פון עקבתא דמשיחא און דערצו נאך בבין המצרים – דורך דעם חיזוק ב"אחכה לו בכל יום שיבוא" און לערנען און עוסק זיין זיך אין "צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו וכל צורתו ואת כל חוקותיו"¹⁵.

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשד"מ: כאשר נמצאים בזמן דבין המצרים, יש להוסיף בכל עניני תורה ומצוות' באופן של "שטורעם", כולל – "שטורעם" מיוחד בענין השמחה. ובודאי אין הכוונה ל"שמחה מעושה" ש"צובט את לחיו" כדי שיחשבו שהוא שמח, ועאכו"כ כאשר עושה תנועה של מחיאת כפים, אלא שמחה אמיתית שחודרת ברגש הלב. ומטעם זה משתדלים לנצל כל הזדמנות כדי לערוך התוועדות בזמן דבין המצרים – שמחה אצל המתוועדים ושמחה למעלה, מכיון שע"י ההוספה בשמחה ממעטים ומבטלים את כל הענינים הבלתי רצויים דבין המצרים, ועד שפועלים את ענין הנחמה, נחמה בכפליים בפועל ממש.

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשמ"א: בשעת עס קומט עקבתא דמשיחא, און אין עקבתא דמשיחא גופא – בין המצרים כו' – דארף מען טאן אין די ענינים פון הפצת היהדות, הפצת המעינות, די מבצעים, וואס זיי במיוחד אטאקירן דעם גלות. און אע"פ אז ער האט אנדערע עניני תורה ומצוות – זיינען דאס די ענינים שהזמן גרמא. און אפילו אויב ער איז פארנומען מיט התבוננות ניט (נאר) אין גדלות הא"ל, נאר אין שפלות האדם, וואס דאס איז אתכפיא און אתהפכא, ער קומט צו צו דער הכרה אז ער איז א בוד' גלייך מיט אלעמען – אעפ"כ דארף זיין דער "חדוה תקיעא בליבאי מסטרא דא",

משם וכאילו עינינו רואות הריגות חסידיו ופזור בנינו וגלות שכינת תפארתנו והריסת יסודות מקדשנו ושריפת היכלנו ואנו יוצאים בגולה הלא כמר נבכה ובכי רב נעורר זעקת שבר ונאקת חלל. ושם שייב, א: כל דור שלא נבנה בימיו כאלו נחרב בימיו והרי הוא כאלו עתה הוא שרוף לפנינו וכאילו עתה אויבים נכנסים לתוכו. ושם שלד, א: כל שנה שלא נבנה כאלו נחרב בו כי אין לנו שנה שאין קללתו מרובה משל חבריו כו' וההבדל בין שנה זו לשנה שעברה כאילו ה' אז ירושלים וביהמ"ק בנוי בתוכו ונחרב וכו' ה"ל כאילו ביהמ"ק שרוף וחרב לפנינו. ועד"ז בתורת משה ר"פ ואתחנן, שהחורבן של אשתדק כבנין נגד חורבנו של השתא.

[14 ח"ח"ע' 316.

[15 שם ע' 411.

און ער דארף גיין טאן און מפיץ זיין "פקודי ה' ישרים משמחי לב", וואס דאס מיינט מצוות, כפירוש הפשוט שבזה, און ווי דער רמב"ם שרייבט אז עס דארף זיין "עבדו את ה' בשמחה". בשעת מ'גייט אין גאס אין די טעג און מ'רעדט מיט א אידן, איז אמת טאקע איצטער טאר מען ניט מאכן קיין חתונות און ניט טאן אנדערע עניני שמחה – דארף ער אבער ניט זיין פאכמורעט און אומעטיק, ווארום אין אזא אופן וועט ער ניט קענען פועל זיין. ווי מ'זעט דא אין ארצות הברית, וואו מ'וויל אז יעדער זאך זאל געטאן ווערן "סמילינג", און דוקא דעמולט ווערט נתקבל, אנדערש האט דאס צו יענעם קיין שייכות ניט. עס קען טאקע זיין א ריכטיקע זאך ע"פ שכל, בשעת אבער מ'זאגט דאס ניט אין אזא אופן – איז ניט דאס איז ער אויסן, ס'איז ניט אין ד' אמות שלו, און "אזלת לקרתא הלך בנימוסי!" ובפרט אז דאס איז ניט (נאר) דער נימוס פון דער "קרתא", עס איז דער נימוס פון דעם אויבערשטן וואס "עוז וחדוה במקומו". איז בשעת ער לייגט תפילין מיט א אידן – דארף ער זיין בשמחה גדולה, דערפון וואס ער האט ביי יענעם אויפגעטאן דעם "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". און ווי די גמרא דערציילט וועגן אן אמורא וואס "בדח טובא", האט מען ביי אים געפרעגט: עס שטייט דאך "בכל עצב יהי' מותר [און דוקא "אז ימלא שחוק פינו"]?! האט ער געענטפערט "אנא תפילין מנחא". די הנחת תפילין האט אים גורם געווען צו "בדח טובא". עאכו"כ אז מ'לייגט תפילין מיט א צווייטן, ועאכו"כ אז מ'לייגט תפילין מיט איינעם וואס דורך איין מאל לייגן תפילין נעמט מען אים ארויס פון דעם סוג פון "קרקפתא דלא מנח תפילין", וואס דורך דעם דווקא טוט מען אויף אז יש לו חלק לעולם הבא, כמבואר אין פוסקים, און אזוי דארף ער זיין בשמחה אויך בא דער הפצה פון אלע עניני תורה ומצוות.

באור התורה¹⁶: משל המלך כשהוא בדרך אפשר להשיגו לדבר עמו בקל יותר מכשהוא בביתו דמאן חשוב ומאן ספון, ועד"ו פ' העבודת ישראל¹⁷ בשם הה"מ נ"ע פ' "כל רודפיה" להשיג גילוי אלקות, "השיגוה" דוקא "בין המצרים", כמשל הנ"ל¹⁸.

ליקוט שיחות קודש בענין מעלת ימי בין המצרים

ככמה שיחות קודש, רבו מלספור, מבואר במעלת ימי בין המצרים, שלמרות שבחיצינות נראים כימי מיצר ופרענות ח"ו, והוא זמן של העדר השמחה, ועד שיש דיני אבלות, פשוט שאינו ענין לעצבות ונפילת הרוח ח"ו. ואדרבה, הכוונה בהירידה היא לצורך עלי', וכשהירידה שלא בערך – על' שלא בערך. ויתירה מזו, שהפנימיות ואמיתיות דימים אלו גופא הוא טוב נעלה ביותר, העל' שבזה. ומה שהוא בהעלם – לפי שהוא מחסדים המכוסים, טוב הגעלם, שבשרשו הוא נעלה יותר מטוב הגלוי. וכפי שהוא בתורה "האמורים בפרשה", ולא במציאות העולם למטה, ה"ז אך ורק טוב. וע"י עבודת בין המצרים, "בזמן המיצר קראתי", במיצר הגלות, "נמשך מלמעלה ממיצר העליון דלית מחשבה תפיסא ב' כלל". ובזמן הגאולה יתגלה הטוב למטה ממש במציאות העולם, כיתרון האור מתוך החושך, "ענני במרחב י-ה", מרחב העצמי, שאז יפכו ימים אלו לששון ולשמחה, ועד שמחה שלא בערך לשאר ימי שמחה. וכשחושבים ומדברים אודות שלושת השבועות בהתאם לאמיתיות ופנימיות הענינים (כפי שיהי' בגלוי לבוא) – אזי במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, היינו שנהפכים לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

והתנוצצות וטעימה מזה ישנה כבר בזמן הגלות, ובפרט בדורות האחרונים, ובסמיכות לביאת המשיח, שאז נתגלה ענין של שמחה וגאולה בחודש תמוז, חג הגאולה י"ג ב"ג תמוז, ועד שהוא "חודש הגאולה", שדבר זה נראה בגלוי עוד לפני התחלת ימי בין המצרים – בכדי שמלכתחילה נדע ענינם הפנימי של ימים אלו. וככל שמתקרבים לגאולה האמיתית והשלימה פוחת והולך הרגש החורבן והגלות שבימים אלו, ומוסיף והולך ההרגש ההכנה לגאולה, הטוב שבימי בין המצרים, וכיון שנמצאים בסמיכות ממש לגאולה האמיתית והשלימה נרגש ומודגש ביותר וביותר הטוב דבין המצרים, שע"ז באים להעילוי והשלימות דגאולה האמיתית והשלימה. וכשעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מודגש רק הטוב דבין המצרים.

(16) וישב ח"ה ע' יתק.

(17) פ' מסעי. וראה שם לקוטים למס' אבות פ"ב מ"ד. פ"ג מ"א. פ"ד מ"ז. ותוכן הדברים דומה מאד למשל "מלך בשדה" שבלקוטי תורה. אבל ראה מענה אור ל"ט אלול תשמ"ה (ליקוט מענות קודש תשמ"ה ס"ע 110 ואילך). ולהעיר הממענה בחודש אב (תשורה העכט-טברדוביץ י"ג כסלו תשס"ט ע' 26): והזמן גרמא שהמלך מתכוון לצאת להשדה וכו'.

(18) וראה כע"ז בד"ה צו את בני' תשכ"ז ובשיחת "ט תמוז תשכ"ח בסופה.

ומודגש בהתחלתו, "יז בתמוז, בגימטריא "טוב", כיון שהוא "יום רצון לה", ובדברים שאירעו בו, והראשון שבהם – בזמן ובתוכן – שבירת הלוחות, שאף שהוא ענין בלתי רצוי, יש בזה ענין טוב, ואדרבה – טוב נעלה ביותר, שע"ז ניתנו לוחות שניות, כפליים לתושי, ועד – עלמות אין מספר, באופן דאין סוף. וכן גם בסופם, בתשעה באב, שבו נולד משיח, התגברות מזלו של משיח צדקנו, ברגע החורבן.

ונתבאר גם הרמז והשייכות לפרשיות השבוע (מטות, מסעי, ודברים) שמדובר בהם בענינים השייכים לגאולה, כיבוש וירושות וחלוקת הארץ (כולל ג' ארצות, קיני קניזי וקדמוני שעתידין להיות ירושה לעתיד). וגם בפרשת פינחס – פינחס זה אליהו, מבשר הגאולה, ותוכנו – מנין בני"ו ורומז גם למנין העשירי לעת"ל, חלוקת הארץ כנ"ל, ענין הקרבנות (וקרבנות המועדים בפרט, שרומז גם על הפיכת הצומות למועדים טובים). [ולפנ"ז¹⁹ – פרשת בלק, שבה נתפרש בתורה ע"ד ביאת המשיח].

וגם במספר השבועות, "שלושת השבועות", "בתלתא זימני הוי חזקה", הן חזקה בעניני קדושה, והן שע"י הירידה בדרגת שלשה, כאילו ישנה קביעות חזקה ותוקף, נעשית על"י שלא בערך לגמרי, שהתוכן הפנימי דבין המצרים הוא בנין בית המקדש השלישי, שכל מטרת הירידה והחורבן בכדי להגיע לעל"י דבית המקדש השלישי, בית נצחי, "בנינא דקוב"ה", שהוא לא בערך לבית הראשון והשני. וכן מספר "שלושת השבועות" מכוון כנגד "שלושה רגלים" (ועד"ז, ג' השבתות שבבין המצרים – כנגד "שלושה רגלים"). וכמו כן במספר הימים, כ"א יום, שסימנם "א"ך טוב" היינו שכל ימי בין המצרים הם באופן ד"א"ך טוב". ומכוון למספר ימי המועדים, כ"א ימים²⁰, שבה מודגשת הנתנית כח להפיכת כ"א ימי בין המצרים לימים טובים ולמועדים. והוא מספר הימים דגידול שקדים, שממהר להוציא פרח קודם לכל פרי, הזריזות ומהירות בתגבורת גדולה לבטל המניעות ועיכובים גדלות, ובפרטיות: שקדים מתוקים שבקטנותם הם מרים, ובגמור בישולם (בכ"א ימי בישול) מתהפכים למתוקים, שתוכן ימי בין המצרים להפכם לימי ששון ושמחה, ימים מתוקים ושמחים.

דיני בין המצרים מתחילים בליל י"ז תמוז²¹.

תספורת

נוהגין שאין מסתפרין בימים אלו לא שערות הראש ולא כל שער שבגופו, הן אנשים והן נשים²². ואסור לגדולים לספר את הקטנים.

בכלל זה, מריטת גבות²³, קציצת השפם וכל כיוצא בזה ואפילו של בית הסתרים. אבל השפם כל שמעכב את האכילה²⁴ מותר לקצוץ²⁵.

מי שיש לו בלורית מותר ומצוה לגלחה ואפילו בבין המצרים²⁶.

19) ובשיחת ש"פ בלק תנש"א: "כי גם כשקורין פרשת בלק בשבת שחל בו י"ז תמוז, נדחה התחלת "בין המצרים" (צום הרביעי) ליום ראשון שלאחרי השבת ששייך לפרשת פינחס".

20) באופן החשבון – ראה סה"ש תש"ג ח"ב ע' 567 הע' 40 ובשוה"ג. וראה שיחת ט"ו תמוז תשמ"ב.

21) ראה שו"ת באתרא דרב ס' טו'צב.

22) אבל יש להתיר לאשה להסתפר מטעמי צניעות או חשש חציצה (ואפילו לצורך טבילה לאחר ת"ב, כיון שנוהגין שלא לגלח ג' ימים קודם הטבילה) וכן ליטול שער הגוף כדי שלא תתגנה על בעלה או לצורך שידוכים (ואפילו בתשעת הימים). מותר לנשים להסיר שיער הפנים ע"י אלקטרוליזה או לייזר (שמוציא מהשרש) בבין המצרים, אבל לא בשבוע שחל בו תשעה באב – ראה שו"ת באתרא דרב ס' תרסה.

23) ראה בשו"ת באתרא דרב ס' תשל"ו בסופו.

24) וה"ה למהלך כל שמעכב המציצה מותר.

25) אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב – ראה שו"ת באתרא דרב ס' כב'תשד.

26) ראה אצלנו בהלכה יומית אות רמג.

ולבעלי ברית, נחלקו הפוסקים מן הקצה אל הקצה, וכיון שרבו הדעות בזה, בשבוע שחל בו תשעה באב יש להחמיר כיון שהוא מדינה דגמרא, אבל מ"ז בתמוז ואילך יש להקל אם נצרך לכך. (וכשחל ת"ב בשבת, והמילה בשבוע שקודם ת"ב – מקום יש בראש לצדד להקל, והמיקל בזה אין מזניחין אותו).

[ובפרטיות, שיש שהקלו אפי' בשבוע שחל בו (שו"ת פמ"א ח"ג סל"ז. ובשו"ת חת"ס או"ח סקנ"ח) (הובא במשנ"ב סתקנ"א בשעה צ"א סק"ד. אבל במשנ"ב בפנים סק"ה לא הכריע, וצייין לשע"ת שהביא כמה דעות) דכן עמא דבר. וראה אשרי האישי ס"ח ס"ה שכן המנהג גם כיום]. ולאידך, יש שהחמירו גם מ"ח. ויש שהרחיקו להחמיר אפי' בשלושת השבועות (ראה תורת חיים סופר סתקנ"א סק"ג, שבזמננו אין המנהג להסתפר לפני ברית בכל השנה, וההיתר רק בתספורת הזקן. וראה בשד"ח מערכת בין המצרים ס"א סק"ז. שו"ת דברי ישראל וועלץ ח"ב לקוטי תשובות סק"ח). וראה מבית לוי ביהמ"ע ע"ו. ובאו"א קצת, בשו"ת שבה"ל ח"י ספ"א סק"ז, שגם לפני שבוע שחל כמדומה שלא מקילים במקומו. אבל במקו"ח סתקנ"א ס"ד, שלפני שבת חזון ל"ש מנהג). והרבה פוסקים נקטו מילתא דמציענתא, להחמיר רק משבוע

קטן שהגיע לגיל שלש שנים בימי בין המצרים: הנה, גזיזת השערות יש לדחותה לאחר בין המצרים. והיינו, בעשירי באב אחר חצות היום (ובקביעות שנה זו בבוקר). אבל מה שנהגו להדר כו' [להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר וברהמ"ז וק"ש שעל המטה] יש להתחיל מיום מלאות ג' שנים²⁷.

מותר לקצר ולתקן פאה נכרית בימים אלו שאינה בכלל תספורת²⁸. בנוגע לתשעת הימים, ראה בלוח שם.

שידוכין ונישואין

מותר לבוא בקשרי שידוכים ולעשות "ווארט" ("לחיים") בימים אלו. אמנם, בתשעת הימים, מר"ח מג"א ואילך, לא יעשו סעודה, רק מיני מרקחת.

אין עושים נישואין – אפילו בלא סעודה – בימים אלו, ואפילו מי שלא קיים פריה ורביה. אף במחזיר גרושתו, שאין בזה שמחה כל כך, ואפשר שמותר, מכל מקום יהי' חושש לזה בימים אלו משום דלא מסמנא מילתא.

מותר לעשות סעודת שבע ברכות בימים אלו ללא ריקודים ומחולות וכלי זמר²⁹.

שהחינו

טוב לזהר מלומר שהחינו בין המצרים על פרי או על מלבוש. וממילא לא יאכל הפרי³⁰ ולא ילבש הבגד. ומנהגנו שאין מברכים שהחינו בבין המצרים, ואפילו בשבת³¹ (וה"ה בר"ח³²).

נוהגים איסור שלא לקנות או ללבוש מלבושים חדשים חשובים בימים אלו³³.

בגדים שאינם חשובים כל כך, מותר לקנותם וללבושם מ"ז בתמוז עד ראש חודש (ולא עד בכלל)³⁴,

---

שחל בו. (כדעת הא"ר סקכ"ח, וכוות"י פסק בפמ"ג במ"ז סק"ג. ובנו"ש סתקנ"א שכן הסכימו רוב המורים, ושכן המנהג. וראה גם שו"ת בנין ציון ח"א סל"א שאין לזוז מפסק הא"ר). וכיון שיש"ט שלו הוא, ואין אבלות ברגל, ולפני שבוע שחל בו הוא רק ממנהגא, אין להחמיר במקום הצורך. וההכרעה – ע"פ כה"ח סתקנ"א סק"ג. ועוד.

ובנוגע לת"ב נדחה, בא"ר שם היקל וטעמו שהעיקר כהפוסקים שאין לו דין שבוע שחל בו. ובפמ"ג השמיט ד"ז. וראה גם בנין ציון וכה"ח שם שהקלו. ויש להוסיף, שאף שבדברים האסורים מן הדין העיקר להחמיר בשבוע שלפניו (וראה בשו"ת אמת ליעקב עלזאס ס"א), אבל כיון שהעיקר לדינא שאין דין שבוע שחל בו, ורק ממנהגא נהגו לאסור, מקום בראש להקל בדבר שאסור רק מחמת מנהג כיון שיש"ט שלו הוא. והכרענו כן ע"פ שו"ת זר"א סע"ו¹).

ונער בר מצוה שלא הספיק להסתפר לפני בין המצרים, יסתפר קודם יום הבר מצוה בקטנותו, לפני שבוע שחל בו (וראה שמ"ב לאאזמור"ר סי' קכ בקי"א לס"ח).

[וראיתני למי שהביא משו"ת חת"ס שם ד"ל לא לישתמט לשום אחד לנהוג להתיר תספורת לשמחות הנ"ל ונהגו כן במילה דוקא, ור"ל עפ"ז שאין להתיר לפדה"ב וכדומה. ולפענ"ד אינו מוכרח, שיש"ל בדוחק דדברי החת"ס קאי אמש"כ לפנ"ז במנהג שבערי פראנקין להתיר אפילו לאבל ממש לגלח בשלשים שלו לכבוד מילה. אבל בימי הספירה ובין המצרים שהוא רק ממנהגא לא קאמר. וחילא דילי שכן מציינו במקו"ח סתצמ"ג ס"ב להתיר לנער ברמ"צ ולאביו (ולא זקיני ואחיו) להסתפר בימי העומר. ומ"מ, למעשה לא ראינו נוהגים להתיר לשאר שמחות].

(27) וראה אצלנו שו"ת באתרא דרב סי' יג'ק"ד.

(28) ראה שו"ת באתרא דרב סי' תרעט. וש"נ.

(29) ודלא כהמקפידים בזה – ראה שו"ת באתרא דרב סי' ח'תרצג.

(30) פרי שלא ימצא אחר תשעה באב ואינו יכול לשמור הפרי עד אז [במקרה] מפני שיתקלקל, מותר לברך שהחינו ולאכול בין המצרים. (ואם יכול לשמורו רק עד שבת, ישמרוהו עד שבת ויברך אז). וה"ה, אם ימצא הפרי אחר תשעה באב, אלא שאינו יכול לשמור פרי זה הנמצא אצלו עד אז, שיפסד טעמו. טעה ואכל פרי חדש (ששכח שהוא פרי חדש או ששכח שהם ימי בין המצרים) ובידך ברכת הנהנין ולפני שטעם נזכר שהוא פרי חדש נחלקו הפוסקים, ולהלכה – מברך עליו שהחינו ויטעם קצת. טעה ואכל ולא בידך שהחינו, לא ימשיך לאכול, ולא יאכל עוד מאותו פרי עד לאחר בין המצרים ואז יברך שהחינו על פרי אחר ויכוון לפטור את הפרי שאכל ולא בידך עליו (ראה שו"ת באתרא דרב סי' להקצח – לענין ימי הספירה, והכא שאני).

אשה מעוברת מותרת לאכול פרי חדש בלא שהחינו דשמה תתאוה ויגרם נזק לה ולולד. וכן חולה מותר לאכול פרי חדש, שהפירות פותחין לו תאותו לאכול דברים טובים, ובמקום חולי לא גזרו. וראה בארוכה בסוף הקובץ במילואים (א).

(31) אף שאין עצב בה, לפי שהאיסור אינו משום אבלות (ראה מג"א סתקנ"א סקמ"ב).

(32) כ"ה בכתהאר"י (שעה"כ ענין בין המצרים (פט, ג). ועוד). וראה הגהות רעק"א למג"א סקמ"ב.

(33) ואף למנהג שאין מברכים עליהם שהחינו. ובמקום צורך (כגון לכבוד הבית או כבוד שבת) – יש להתיר (לפני ר"ח), ויש להשתדל לקנות בהקפא, היינו שיגמור לשלם לאחר ת"ב – ראה בשו"ת באתרא דרב סי' טו"תקסא.

וכ"ז רק בבגדים אבל לא נהגו להחמיר שלא לקנות כלים חשובים – ראה בכ"ז אצלנו שם.

(34) משנ"ב סתקנ"א סקמ"ה.

כגון: בגדים תחתונים, גרביים, ומנעלים חדשים. גם מותר לקנות וללבוש טלית קטן³⁵. כמו כן, מותר לקנות משקפיים³⁶.

מי שנולדה לו בת, מברך שהחיינו בפעם הראשונה שרואה אותה³⁷, אף בבין המצרים³⁸.
וכן בפדיון הבן מברך שהחיינו ואפילו בבין המצרים, שלא יחמיץ המצוה.
מותר לברך הטוב והמטיב בימים אלו.

ריקודים, מחולות, וכלי זמר

אסור לעשות ריקודים ומחולות מי"ז בתמוז ואילך.

אין לנגן³⁹ ואפילו לשמוע כלי זמר, ואפילו מוקלטת⁴⁰.

יש שהקילו בשירה בפה מוקלטת. אמנם, לדעת הרבה פוסקים הרי זה בכלל כלי זמר. וכל שכן, שיש להימנע מלשמוע הקלטות של שירה בפה הנשמע ככלי זמר (המכונה "אקאפעלע")⁴¹.

יש מקום להתיר לשמוע ניוגונים איטיים המושרים ע"י בעל מנגן עם קצת "מנגינת רקע".

מותר וגם חובה לאדם לשמוע מוזיקה בשעת הנהיגה לזמן ארוך ובפרט במשך הלילה כדי שיהא עירני.

איסור שמיעת כלי זמר קיים גם במחנות קיץ. ובפרט שמטרת המחנה הוא לחנך הילדים עם יראת שמים. בקייטנות שיש צורך להרגיע הילדים הקטנים שלא הגיעו לחינוך, והמוזיקה אינה לשם שמחה, יש להקל להשמיע מוזיקה.

מי ששכר אומן ללמד את בניו חכמת המוזיקה, אם לומדים אומנות זה לפרנס עצמם יש להתיר ללמוד הלאה בבין המצרים מי"ז בתמוז עד ר"ח. אבל אם הלימוד אינו בכדי להתפרנס מזה, איכא איסורא⁴².

נוהגים לאסור ריקודים ומחולות וכלי זמר אפילו בסעודת מצוה המתקיימות בימים אלו כמו בר מצוה, סיום מסכת, סעודת שבע ברכות וכדומה.

סיום והכנסת ס"ת בימים אלו: באגרות קודש (במענה לשאלה בענין זה) שיש להתענין בדבר, האם אי אפשר לעשות בזמן מתאים יותר, ומגלגלין זכות ליום זכאי. ושם, שהסברא לעשות לאחרי ר"ח מנחם אב מושללת.

ליזהר מסכנה, נסיעות וטיולים

הימים האלו עלולים לכל היזק ח"ו ולכן יש להיזהר מכל חשש סכנה.

(35) שו"ת באתרא דרב סי' ט'תצא.

(36) ולענין תשעת הימים – ראה להלן במקומו.

(37) סדר ברה"נ פי"ב סי"ב. וראה שו"ת באתרא דרב סי' שגב.

(38) ראה שו"ע או"ח סתקנ"א, סי"ז. רמ"א שם. ולהדיא כתב כן בס"י יעב"ץ דיני ביהמ"צ סק"ח, ברואה חבירו בביהמ"צ. וראה גם דעת שם. ופשוט שא"צ לדחות ראיית בתו – ראה לפאר ולברך ע' קג. וכ"כ כמה אחרוני זמננו.

(39) מי שפרנסה שלו בכלי זמר, מותר לזמר בבית אינו יהודי בכדי פרנסתו עד ראש חדש, אבל מראש חדש עד אחר תשעה באב אסור, ויום שבעה עשר בתמוז עצמו גם כן אסור.

(40) וכדמוכח בכ"מ. ודנו הפוסקים במנגן אצל גוים, ולגבי לימוד חכמת המוזיקה ועוד. ולהעיר, שבכ"מ מצינו שמאז ומקדם נהגו להחמיר אפ"י בשירה בפה. ובמקו"ח בקיצור הלכות סתקנ"א סי"א שאסור לשמוע קול זמרא דפומא אם לא בסעודת מצוה (אבל שם מיירי מר"ח מנ"א. וראה גם יומן ממוצ"ש אור לב' מנ"א תשמ"א, וכן בכינוס הילדים ג' מנ"א תשמ"א. יומן מוצאי ת"ב תש"ל ותשל"ב). והבו דלא לוסף להקל גם בטייפ. וראה גם א"א מבוטשאטש סוסי' תקנב. שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סכ"א סק"ד. אול"צ סכ"ה ס"ב. יחוד"ח ח"ו סל"ד. ובשו"ת מנח"י ח"א סי' קיא שהיא הלכה פסוקה באחרונים. ובמכ"ש ממה שהובא בפוסקים לגבי ימי הספירה. וראה גם לקמן בהערה בדיני טיולים בבין המצרים. [וראה המסופר בקובץ העו"ב גל' א'פח בשם הר"ל ג. ולהעיר, שבגליון "שמועסען" וכן בגליון "טאלקס ענד טיילס" נז' כמ"פ ובפשיטות בדיני בין המצרים, והוגה מכ"ק אד"ש, ולאחרונה נתפרסם (בתשורה וילהלם אברהם ו' תמוז תשפ"א ע' 18) צילום כתי"ק גם לקטעים אלו. וכ"ה בחוברת בין המצרים ש"ל לקראת ביהמ"צ תש"ד].

(41) ראה שו"ת באתרא דרב סי' ג'תתא.

(42) ובאמת, גם בכל השנה משהחבר ביהמ"ק גזרו חז"ל שלא לנגן בכלי שיר. ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' טז'תקמד.

צריך להיזהר מ"ז בתמוז עד ט' באב⁴³ שלא לילך יחידי מסוף ד' שעות עד סוף ט' שעות. וכן יזהרו בימים אלו שלא לילך בין חמה לצל. וכל זה רק במקום תהו שאין בני אדם הולכים שם, מה שאין כן במקום שבני אדם הולכים שם אין חשש בזה⁴⁴.

יש למעט קצת בטוילים בימים אלו, אך הוא לצורך בריאות או כשנעשה כתמריץ ללימוד התורה וכדומה, בודאי אין לאסור⁴⁵.

בלקוטי דיבורים⁴⁶: [אין ליובאוויטש] א צוויי חדשים אין זומער – פון משך שבועות ביז שבת נחמו – מיט א געוויסער הפסקה אין די דריי וואכען וועלכע זיינען באמת געווען טרויער טעג, דער הלכות ט"ב האט זיך אפגעהיט מיט אלע פרטי דינים – האט מען בין מנחה למערב א ביסעל שפאצירט איבערן מארק-פלאץ. פון פסח ביז שבועות איז קיינער ניט געגאנגען שפאצירן, נאר פון נאך שבועות ביז שבעה עשר בתמוז האט מען שפאצירט און גענאסען פון דער גוטער זומערדיקער לופט⁴⁷.

מותר לשוט בבריכה או בים בימים אלו עד ר"ח אב, אבל יזהרו ביותר מכל חשש סכנה. והרבה נמנעין מלרחוץ בנהרות מפני הסכנה.

אם יש צורך לנסוע נסיעה ארוכה בימים אלו, כדאי ונכון שההכנות משמעותיות⁴⁸ לנסיעה יחלו לפני כן, כדי שיודגש שהנסיעה התחילה לפני שבעה עשר בתמוז.

טיפול רפואי

נכון – באם אפשר – לדחות טיפול רפואי מורכב עד אחרי תשעה באב⁴⁹, וכל העכבה לטובה.

43 והנה בפתחי עולם סתקנ"א סק"ג, הביאו המש"ב שם בבה"ל ס"ח ד"ה צריך, שיותר יש ליהרר מחד בתמוז עד שיתסר, שבגמרא פסחים קיא, ב, אמרו שאז דאי שכחי. אבל לא הובא ד"ז לא בראשונים, ולא בטוש"ע ולא בפוסקים א"ח. ומעולם לא שמענו ליהרר בזה. ותמוז לומר שיש ליהרר בדבר שנשמט לגמרי מכל הפוסקים, אף שבאמת צע"ג מה שהביאו כולם דברי המדרש ולא המפורש בגמ'. והנה, בהסתירה בין המדרש להגמרא פסחים עמדו בזה בכ"מ – ראה יפה ענף לאי"כ"ר א, כט. וה"ב בברכ"י סוסי' תקנא. מקו"ח להחז"י שם. רש"ש פסחים שם. שו"ת מנח"א ח"ג ס' טו. כה"ח סתקנ"א ס"ק רכה. ועוד.

ובאזני ירושלים לאדר"ת סמ"ז (ע' קה) כתב ליישב בדוחק, דבתר עובדא דאביי בפסחים קיב, ב, נשתת הדבר. ולפ"ז הוא דלא כפתחי עולם ומשנ"ב הנ"ל. אבל נוסף על הדוחק שבו מצ"ע, לא מיתוקמא שפיר, דהא קאי התם במדרש בזמן ר"י ור"ל.

ובמאורי אור ווירמש בעוד למועד סוף תענית (קט, א), והובא גם באר"ח ספינא סתקנ"א סקמ"ט) כתב גם ע"ד פסק השו"ע בכללות הענין, דכיון דהאידיא בטיל בימי אביי לא נהיגין ליהרר. ולבסוף כתב ליישב דאולי סבר להחמיר כיון דאתי לפעמים בגזייתא, ככפסחים קי רע"א. (ולפלא שנגרר אחריו בקובץ הלכות קמיניקין בין המצרים פ"ז ס"א דבדר המפורש לדינא בשו"ע וכל הפוסקים).

אבל בשו"ת התעוררות תשובה ח"ב סוסי' צו מיישב, שכיון שהוא קודם ביהמ"צ אין לחוש ב"כ לפי שאין הזמן גורם סכנה כ"כ. וקדמו ככע"ז בזרע יצחק לומברוז בדרושים בסוה"ס פ"ה העלותך (כט, א), נדמ"ח בס' ועד לחכמים ח"א ע' 68. ולכ"ח בחי' מסכת פסחים לר"י טולידאנו פסחים שם. ונמצא גם בספרו שו"ת וזאת ליהודה או"ח ס' קכ. ולכא"ז ד"ז פשוט, דאנן לא חיישינן לכל הנזכר בגמרא שם, אם משום שומר פתאים ואם משום שנתבטלו הרוחות והשדים, וכדמוכח מזה שרוב הדברים לא הובאו לדינא בשו"ע ופוסקים. (וגם בשו"ע אד"ז דיני שמירת הנפש שהביא כ"כ דינים, השמיט הרבה מהם. ואכ"מ). ורק בנד"ד דיני בין המצרים חיישינן להא מילתא. ובסגנון אחר, דלא פליגי כלל, וקטב מירי שבעמ' ענין אחר הוא.

וראיתי למי שכתב ליישב ע"ז, ובהקדם, שבגמ' מירי בשעות אחרות וגם בצל מסוים דוקא, בטולי דחצבא ובטולי דביהכ"ס, ולא בין חמה לצל. ולפ"ז י"ל שלא חשו הפוסקים להזהיר דבר שאינו שכיח בכ"מ, דשומר פתאים ה'. ובאמת, בגמרא לא נזכר ע"ד ההלכה ביחיד דוקא. וגם משמע שם שלעשיר אינו מזיק. ומכ"ז משמע שענין אחר הוא.

ובאמת, נ"ל שגם בפתחי עולם לא נתחנן לומר כן לדינא, רק כתבו בדרך הערה בעלמא, שמבואר בגמ' שיותר יש ליהרר אז, ותו לא. ומוכח כן גם במשנ"ב שלא הביא ד"ז בפנים המשנ"ב לדינא, רק בבה"ל. ובכה"ח שם אכן שינה טעמו ול"כ לדינא שיש ליהרר אז.

ולהעיר ממגורת המאור נר וכל א (שיע, ח) שהוא מתקופת תמוז עד ט"ו באב.

44 אשל אברהם (בוטשאטש) סתקנ"א ס"ח.

45 ראה שו"ת באתרא דרב ס' תקע. וש"נ.

46 ח"א קטז, א.

47 אף שמדינא מותר – ראה רמ"א או"ח סתקנ"ג ס"ב, ובהגהות ברוך טעם לשם דמירי בטויל לתענוג – אי"כ במייל יחידי בין ד' לט' שעות ביום. ואולי יש לחלק בין מקום סכנה לשאר טויל, וכן גם בטויל ש"י"ב שמחה יתירה.

ולהעיר מדוגמתו, בס' משא חיים פלאגי בתחילתו אות ב, ע"ד תקנת בני מקומו איזמיר, "שעשו הסכמה ותקנה בכח תורתנו הקדושה שמוים שבעה עשר בתמוז עד אחר תשעה באב לא יוכל שום בר ישראל לטייל בגנות ופרדסים ועל שפת הים וכו' והעובר ע"ז מלבד שעובר על דברי ור"ל עוד בה וכו'". [והובא בשד"ח ח"ח פאת השדה מערכת ביהמ"צ ס"א אות י (א'תשס"א, ג). ועיי"ש, ששק"ט בכוננתו שם בהשך דבריו "ולא יגנו שום ניגון" אם הכוונה לשירה בפה או בכלי זמר. ואכ"מ]. וראה שו"ת באתרא דרב שם.

48 ובשיחות קודש תשכ"ה ח"ב ע' 230, "לארוז מזהר או אפילו מספר מחטות". ובמענה להר"מ ע"ה הארליג (תמוז תשל"ב). נדפס בליקוט מענות מילואים ח"ד ע' 335) "שיתחיל אריות חפציו לפני הג' שבועות". ומפי השמועה שכן הורה לכ"כ.

49 ובמכ"ש מזה שאין להכות התלמידים מחשש סכנה (אף שיש לחלק). וכן הורה רבינו לכ"כ. וראה אג"ק ח"ט ע' שנו. חכ"ד ע' שנו. חכ"ו ע' שלו. לקו"ח ח"ו ע' 301. מענה בשלחן מנחם ח"ג ע' נ בהערה. וראה מבית לוי ביהמ"צ ע' יא. ועוד.

וכמובן, עדיף לפני חודש מנחם אב. ובאם הרופא ידחוק בדוקא את השעה, יש לעשות זה קודם שבת חזון⁵⁰.

מובן, שטיפול שיש בה משום פיקוח נפש יש לעשותו בהקדם ולא ידחה אותו כלל. מותר לעשות בימים אלו טיפולים רגילים שאינם מעמידים את האדם בסכנה, ובכלל זה טיפולי שיניים וכדומה.

יתנו מוסר בניחותא לבנים ולתלמידים, ולא יכו⁵¹ התלמידים או הבנים כלל בימים אלו.

קניית בית, העברת דירה, ושיפוץ בית

אף שיש המחמירים שלא לקנות בית משום דלא מסמנא מילתא, אך מעיקר הדין מותר לקנות בית **דירה**, ובפרט במקום הפסד כשיש חשש שמא יקדמנו אחר (ואף בתשעת הימים מותר). כשרישום הדירה נעשית בפועל רק לאחר זמן (לאחר ת"ב) אין לחוש.

נוהגים שאין נכנסים לדירה חדשה בבין המצרים גם באופן שאינו צריך לומר שהחיינו⁵². ונכון ליכנס לאחר חמשה עשר באב, ובאם אפשר בחודש אלול חודש הרחמים. מותר להרחיב דירתו בימים אלו עד ר"ח.

יש נוהגים שאין מתחילין לבנות בבין המצרים משום דלא מסמנא מילתא, ואם התחיל מקודם רשאים לגמור⁵³. ומותר לעשות שיפוצים קלים. אבל אין נכון לצייר ביתו כל בין המצרים⁵⁴. ואם קצץ עם נכרי בקבלנות לצייר ביתו, הואיל וקצץ עמו והתחיל יגמור. אין לעשות סעודת חנוכה הבית בימים אלו דלא מסמנא מילתא.

הוראות כ"ק אד"ש בקשר לימים אלה

א. להוסיף בהימים דבין המצרים הן ב"משפט" – לימוד התורה (ובפרט בלימוד ההלכות דבין המצרים⁵⁵), והן ב"צדקה", וע"פ מש"נ "ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה".

ב. בהימים דבין המצרים גופא – להוסיף בהנ"ל מתקופה פרטית שבהם לתקופה שלאחרי' (עד ר"ח מנ"א, מר"ח מנ"א, שבוע שחל בו ת"ב, ערב ת"ב, ות"ב).

ג. בער"ח מנחם אב להוסיף במיוחד בתורה, תפלה וצדקה. והצדקה – הוצאת ב' סעודות, ומה טוב – של ג' סעודות, ולהחליט ע"ד כל זה לפני בין המצרים. ואלה שלא הספיקו להחליט אז, להחליט עד"ז **בהקדם** לאח"ז ויפה רגע אחת קודם (ע"פ פס"ד שו"ע או"ח סקתע"א ס"ג). ולהוסיף: מובן אשר אלה שלא עשו בפועל כהנ"ל **ביומם** – כדאי להשלימם לאחר זה.

ד. להשתדל במיוחד – בכל המבצעים [מבצע: אהבת ישראל, חינוך, תורה, בית מלא ספרים (יבנה וחכמי)], תפלין, מזוזה, צדקה, נש"ק, כשרות האכילה, טהרת המשפחה].

בכמה שיחות קודש הובא ונתבאר, שכיון שהסיבה לחורבן בית המקדש והגלות היתה "מפני שהיתה בו שנאת חנם", ולכן התיקון צ"ל באותו ענין, לבטל הסיבה, והיינו – להוסיף באהבת ישראל ואחדות ישראל ובאופן של אהבת חנם, כולל תורה תפלה וצדקה בצבור, ובהבטל הסיבה בטלה המסובב. ובהדגשה והוספה – בימי בין המצרים. ובעמדתנו על סף הגאולה, בודאי שכבר נתתקנה סיבת הגלות, ולכן ההדגשה דאהבת ישראל היא בתור טעימה, ועד להתחלה, דהגאולה האמיתית והשלימה, הקשורה עם נקודת האחדות שלמעלה מהתחלוקת, שמודגשת באחדותם של ישראל מצד

50 אג"ק חי"ט שם.

51 ע"ד הכאה בכלל – ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ו'שטט.

52 ראה פרטי דינים אלו בשו"ת באתרא דרב סי' ו'תשיו.

53 וראה שו"ת באתרא דרב סי' טו'שפא.

54 כ"ה במהרי"ל הלכות ת"ב ס"ח, והובא בשכנה"ג סתקנ"א בהגה"ט ס"ב, וכן בא"ר שם סק"ד ובא"ז ס"ב. אבל במג"א שם סק"ד וכן במשנ"ב ובשאר אחרונים השמיטו ד"ז מדברי מהרי"ל. וכתבו שלא לצייר משכנס אב דוקא. וראה מזה בשו"ת אמרי אברהם אנגלנד ס"ג.

וראה לקמן בדיני תשעת הימים. ונת' שם, דלמהרי"ל ציור חמור מבנין.

55 ראה שיחת ליל ר"ח מנ"א תשמ"ח – נעתק בתחילת הלוח.

בחי' היחידה, שהיא ניצוץ מנשמתו של משיח, יחידה הכללית.

ללמוד במשך ימי בין המצרים בעניני בית הבחירה⁵⁶. לימוד זה שייך גם לנשים וטף⁵⁷.

בלקוטי שיחות⁵⁸: ולהעיר (אף שפשוט ומובן הוא) ועיקר הוא: כהנ"ל . . שהזמ"ג לפעולות אלו ולהתחלתן קודם התחלת ביהמ"צ וקודם (ובמשך) ט' הימים דתחלת מנ"א – הכוונה היא שזמנים הנ"ל דורשים כהנ"ל – בלשון הידוע – "בהעדפה וזהירות וזריזות יתרה ביתך שאת וביתך עז כפולה ומכופלת למעלה מעלה מבשאר זמנים", אבל אם מאיזו סיבה שתהי' עבר יום ראשון מזמנים הנ"ל או שני ימים וכו' ולא עשה – פשיטא שצ"ל עשי' נמרצה בכהנ"ל, ואדרבה צריך למלאות את אשר החסיד נוסף על עבודת היום ביומו. וי"ל שכיון שבנדו"ז, מקום להצטער ולהתחרט על אשר לא התחיל במועד הנ"ל – בתוקפה הוראת חז"ל: ה' רגיל לקרות דף א' יקרא ב' דפים כו' – לעשות בכהנ"ל בכפליים לתושי'.

אין די ימים שלפני (ערב ת"ב ות"ב) וואס דעמולט האט מען דאך די ברירה וואס מ'זאל לערנען, דארף מען לערנען הלכות הצריכות און די שיעורים קבועים וואס מ'האט, איז אויב מ'וועט וועלן מוסיף זיין אין לימוד פון די פרקים אין יחזקאל וואו ס'רעדט זיך תורת הבית ומוצאי ומובאי, און די מפרשים אויף די קאפיטלען, און דערנאך מסכת מדות מיט די מפרשים אויף מסכת מדות, בזו אויך אין די החזקה תורה להרמב"ם אין הלכות ביהמ"צ מיט די מפרשים ע"ז – איז זיכער אז דער אויבערשטער איז מקיים הבטחתו, אז מעלה אני עליהם כאילו בבנינו הם עסוקים. און דאס ווערט די הכנה קרובה, אז ס'זאל זיין דער בנין ביהמ"ק השלישי במקומו, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו⁵⁹.

כיון שעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מובן שלימוד הלכות בית הבחירה צריך להיות באופן אחר לגמרי: לכל לראש – שהלימוד הוא לא מצד התגברות רגש האבילות וההשתדלות לתקן החיסרון דחורבן ביהמ"ק, אלא מצד הכוסף וההשתוקקות למעלה והשלימות דביהמ"ק השלישי . . ועוד ועיקר – שהלימוד הוא מתוך ידיעה והכרה בוודאות גמורה שאין זה "הלכתא למשיחא", כי אם הלכה למעשה בפועל ברגע שלאח"ז, כיון ש"מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומושלכל (כבר עתה למעלה, ותיכף) יגלה ויבוא משמים" ברגע כמימרא!⁶⁰.

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תש"מ: בשעת ס'איז געקומען צו דער התחלה פון די דריי וואכן בשנה זה האב איך געווארט צו זעהן אויב מ'וועט רעדן וועגן דעם, און בפועל האב איך געזעהן אז מ'רעדט ניט וועגן דעם. דערנאך אז ס'איז געקומען צען טעג נאך שבעה עשר בתמוז, קוים עטליכע טעג פאר די ניין טעג – האט מען זיך געכאפט צו אריינשטעלן א מודעה וועגן דעם אין צייטונג! און ערשט דעמולט האט מען געפונען די ברייטקייט בא זיך צו שרייבן צו מיר דערשראקענערהייט, און פרעגן, צי ס'איז כדאי צו אויך לערנען הלכות בית הבחירה אויך בשנה זו – כאטש איך האב וועגן דעם ניט דערמאנט! איי איז די שאלה, אז מ'האט וועגן דערויף שוין דערמאנט די לעצטע פיר יאר, און מ'האט דערמאנט אז מ'זאל דאס מפרסם זיין בכל קצוי תבל, און אזוי האט מען טאקע געטאן, און ס'איז נתקבל געווארן בכמה מקומות, און איך האב דאס געזאגט ניט אין אן אופן פון "גזירה גזרתי חקה חקקתי", נאר איך האב אויך געגעבן א טעם לזה, וואס דער טעם איז שייך בכל שנה ושנה בזמנים אלו, אויך בשנה זו. און וויבאלד אז מ'האט עס געטאן דריי יאר – מוז מען דאס טאן אויך ווייטער, ווי דער דין איז אז אויב איינער טוט א זאך דריי מאל, און ער זאגט ניט קיין בלי נדר, דארף ער דאס ווייטער ממשיך זיין טאן, און ס'איז זיכער אז בשנים שעברו האט מען ניט געזאגט קיין בלי נדר בשעת מ'האט געלערנט הלכות בית הבחירה, וויבאלד אז איך האב ניט דערמאנט אז מ'זאל אזוי טאן – איז דאך דערפאר אז זיכערע זאך אז מ'דארף דאס טאן אויך בשנה זו! און ניט

56) בתנ"ך: ספר יחזקאל פרק מ ואילך. במשנה וגמרא: מסכת תמיד (שבה נתבארה העבודה התמידית בביהמ"ק, ואדרבה, כיון ש"מקדש העתיד בנוי ומשולכל יגלה ויבוא מן השמים", הרי, הלימוד אודות העבודה בביהמ"ק נוגע אז למעשה בפועל יותר מאשר הלימוד אודות בנין ביהמ"ק (ספר השיחות תש"ח עמ' 579 הערה 186)). ומדות, ובמב"ם הלכות בית הבחירה, ובהוספת הביאורים שנתבארו בתורת החסידות.

וראה שו"ת באתרא דרב ס' ששב כמה אופנים לקיים מצות בנין ביהמ"ק בזה"ז.

57) ראה שיחת ש"פ מטו"מ תשל"ו (שיח"ק ע' 496 ואילך). ושיחת ש"פ מטו"מ תש"מ (שיח"ק ע' 658 ואילך).

58) ח"ג ע' 279.

59) משיחת אור ליום ועש"ק פ' מטו"מ מבה"ח מנ"א כ"ד תמוז התשל"ו (שיח"ק ע' 485).

60) שיחת ש"פ בלק תנש"א – סה"ש ע' 691.

קוקנדיק אויף די אלע זאכן – פרעגט מען בא מיר א שאלה צי מ'דארף לערנען הלכות ביהב"ח אויך בשנה זו – צי דען דארף מען יעדער זאך דערמאנען נאכאמאל און נאכאמאל?! ויה"ר אז וויבאלד מ'האט זיך עכ"פ איצטער געכאפט און אריינגעשטעלט די מודעה אין צייטונג – זאל מען מקיים זיין מכאן ולהבא דאס וואס שטייט אין דער מודעה, אז מ'זאל לערנען הלכות ביהב"ח אין די קומענדיקע טעג, ובפרט אין די ניין טעג, ובפרט בשבוע שחל בו תשעה באב ובפרט בערב תשעה באב עצמו. און זיכער דארף מען דאס לערנען היינט, ווארום משיח איז דאך היינט נאך ניט געקומען, ועד"ז אויב משיח וועט ח"ו ניט קומען מארגן, וועט מען עם דארפן לערנען אויך מארגן.

און אפילו נאך דעם וואס משיח וועט קומען וועט מען אויך דארפן לערנען הלכות בית הבחירה – ווארום כאטש אז משיח וועט בויען דעם ביהמ"ק – איז אבער יעדער איד וועט קענען אפשר צוגעבן א פרט ווי צו בויען דעם ביהמ"ק ע"פ ווי עס שטייט אין הלכות בית הבחירה להרמב"ם, ביז – אז בשעת משיח וועט אויפבויען דעם ביהמ"ק, און אין איין פרט וועט דארטן ניט זיין ווי עס שטייט אין הלכות ביהב"ח להרמב"ם – וועט יעדער איד קענען צוגיין צו משיח צדקנו, און ביי אים פרעגן, מיט דער הקדמה אז כל הכבוד למשיח צדקנו, ער איז פון די "שמונה נסיכי אדם" און פון די "שבעה רועים" וכו' – אז לכאורה האט משיח צדקנו געבויט דער פרט אין דעם ביהמ"ק ניט ווי עס קומט אויס פון רמב"ם – און אויב אזוי איז "מהיכן דנתוני" צו משנה זיין פון דעם וואס דער רמב"ם פסק'נט?! ווארום "תורה לא בשמים היא" און "לא הביישן למד" – איז אויב א איד וועט האבן א ספק אין דעם אופן ווי משיח צדקנו וועט אויפבויען דעם ביהמ"ק, קען ער און ער דארף דאס ביי אים פרעגן. און זיכער וועט משיח צדקנו קיין פאראיבאל ניט האבן און ניט ברוגז ווערן – וויבאלד אז ער ווייסט אז דער דרך הלימוד אין תורה איז אז "לא הביישן למד" – במילא וועט ער אים זיכער ענטפערן אויף זיין שאלה.

בר"ד משיחת ש"פ מטות תשמ"א: בימים אלו זאל מען זיך משתדל זיין לערנען דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט הלכות בית הבחירה, און אזוי אויך פועל'ן אויף אלע אנדערע אידן אז זיי זאלן אויך לערנען הלכות בית הבחירה, ווייל דורך דעם בויט אויף יעדער איד דעם בית המקדש, וואס ער איז דער יסוד לכל העולם כולו, כמבואר אין דברי חז"ל, אז אין קדש הקדשים, אין ביהמ"ק אויפן הר הבית, איז דער אבן השתי' וואס ממנו הושתת העולם. קומט אויס אז כל אחד ואחת וואס לערנט הל' בית הבחירה – בויט אויף דעם ביהמ"ק לכל העולם כולו! דארף מען בימים אלו ארויסגיין אין גאס און געפינען א אידן און אים זאגן: הער זיך איין – דו דארפט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! וואס דאס טוט ער אויך דורך דעם וואס ער וועט לערנען דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק. טענה'ט יענער, אז ער ווייסט נאך ניט קיין אל"ף ב"ת, ער ווייסט נאך ניט דעם אל"ף ב"ת פון אידישקייט. זאגט מען אים, אז די אלע חשבונות זיינען ניט תופס מקום בשעת דו דארפט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! איי דו פארשטייט ניט דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק אין לשון הקודש, לערן דעם תוכן דערפון בלשון אחר אבער דו מוזט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! וואס בשעת מ'ווייסט אז כאו"א בויט אויף א ביהמ"ק לכל העולם כולו דורך לערנען דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק – פאלן אראפ אלע חשבונות וואס מ'קען האבן פון העדר מנוחת הגוף און העדר מנוחת הנפש, ווארום במה נחשב הוא לגבי אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו, וואס "ממנו הושתת העולם"... און דורך דערויף זאגט מען אן יעדן אידן – טוט ער אויף אז עס זאל זיין יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תשל"ו: בשעת ער לערנט ענינים וועגן דעם ביהמ"ק זעט דאס אפי' א גוי – אויב ער לערנט אויף ענגליש, ווארום בעיקר איז דאך נוגע דער תוכן, און מ'קען דאס לערנען אויף יעדער שפראך – ס'גייט א איד אין גאס און דער גוי זעט אז ער איז פארטראכט, אדער ער זאגט עפעס, פרעגט ער אים אין וואס ביסטו פארטראכט? זאגט ער אז ער איז פאר'דאגה'ט וויפל זיינען די מדות פון ביהמ"ק. וואס דאס איז ע"ד ווי ס'איז געווען ביי המן הרשע, וואס בשעת ער איז געקומען צו מרדכי האט ער געזעהן אז די תינוקות קאכן זיך. האט ער זיי געפרעגט אין וואס קאכן זיי זיך, האבן זיי געזאגט אז זיי קאכן זיך ווי אזוי מ'דארף מקריב זיין דעם עומר; ס'איז שוין דא א ביהמ"ק, און א כהן און א עומר – די איינציקע זאך וואס אין דעם זיינען זיי פאר'דאגה'ט, איז דאס בלויז ווי איז מען מקריב דעם עומר! און וועגן גזירת המן טראכט מען גארניט! ווע"פ אז דארטן איז געווען אויך מרדכי, וואס מרדכי ידע את כל אשר נעשה, ניט נאר למטה, נאר אויך וואס ס'טוט זיך למעלה,

דעם גדול הגזירה רח"ל, און אעפ"כ איז זיין איינציקע דאגה געווען – די דינים פון הקרבת העומר. איי ס'איז דאך א גזירה אויף אידן, מ'דארף פאסטן, זאגן תהלים וכו' – איז אויף דעם אן אנדער זמן, אבער יעצט פארנעמט ער זיך מיט לימוד הלכות הקרבת העומר. עד"ז איצטער, וואס אלע גזירות זיינען שוין בטל געווארן, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, איז וואס איז זיין דאגה, ניט ס'הארט אים דער גלות כו'; משיח איז שוין געקומען און ס'איז שוין דא א ביהמ"ק, נאר זיין דאגה איז וואס איז די מאס פון ביהמ"ק וכו', וואס דערפאר לערנט ער מס' מדות וכו'. ביי אים איז מלכתחלה ניטא די גאנצע מציאות פון גלות כו'.

בר"ד משיחת ט"ו תמוז תשמ"ו⁶¹: [ללמוד הלכות בית הבחירה] אפילו אז משיח וועט קומען לפני"ז [לפני י"ז תמוז] – איז דאך ניט אז ס'ווערט טעג ווי ימות כל השנה, נאר ס'ווערט טעג אויכעט אויסגעטיילט פון א גאנצען יאר, יהפכו לימים ולמועדים ולימים טובים. איז דאך א זיכערע זאך, אז צי דערפאר אז משיח צדקנו איז געקומען פאר שבעה עשר בתמוז דארף מען ח"ו אנרייען די שיעורים וואס זיי זיינען פארבונדען מיט די ג' שבועות? נאר אדרבה – לערנען זיי ביתר שאת וביתר עוז, וויסענדיק אז דאס איז נוגע אין מעשה בפועל בפשטות. אזוי דארף מען דאך דערמאנען וואס שטייט אין מדרש תנחומא [שגדול קרייתיה בתורה כבנינה, כאילו הן עוסקין בבנין הבית, ועד שע"ז אין בנין ביתי בטל]. דערנאך דערמאנט מען זיך אז דער רמב"ם שרייבט – אפילו אז מ'וועט לערנען מדרש תנחומא און הלכות בית הבחירה אין רמב"ם, צוזאמען מיט מסכתא מדות, צוזאמען מיט אלע מפרשים, וועט נאך אלץ בלייבען ענינים וואס זיי זיינען ניט מבורר, וואס וועט מען ערשט וויסען פון הכהן אשר יהי' בימים ההם לאחרי ביאת משיח צדקנו – איז אט דעמאלט וועט ער לערנען די הלכות פון בנין בית הבחירה, איז דאס נוגע בפועל. צי ער פארשטייט די הלכה וואס מ'וועט אים דעמאלט מגלה זיין בענין זה כדרוש, אדער ער דארף דאס איבערמאכען זיין פארשטאנד, אדער ער דארף מוסיף זיין וכו' וכו' – איז דאס ביתר שאת וביתר עוז אז ס'דארף זיין די החלטה תקיפה אויף אנהאלטען אט די שיעורים פאר זיך, און פאר אנדערע, צוזאמען מיט אלע שיעורים אין תורה הקבועים, וכל המוסיף מוסיפין לו.

התוועדויות בימי בין המצרים

בשיחת ש"פ בלק תשמ"ז⁶²: וכדי להוסיף עוד יותר בענין השמחה – דמכיון ששמחה פורצת גדר, הרי ההוספה בשמחה כשלעצמה פורצת את גדרי הגלות – טוב ונכון ביותר שבימים אלו יוסיפו וירבו בעניני שמחה – התוועדויות של שמחה. . לאחרי שבעה עשר בתמוז (בג' השבועות) – באופן המותר ע"פ שו"ע (סעודת מצוה וכיו"ב), אם משיח צדקנו יתעכב, ח"ו, עוד יום אחד כו'. והעילוי שבזה – הן מצד ענין השמחה, שפורצת גדרי הגלות, ועוד וג"ז עיקר – שע"ז יתוסף ב"שבת אחים גם יחד", מתוך אהבת ישראל ואחדות ישראל, "גדולה לגימה שמקרבת", שע"ז מבטלים סיבת הגלות.

בר"ד משיחת ט"ו תמוז תשמ"ז⁶³: מרבה זיין אין דעם ענין השמחה כפשוטה בנוגע צו התוועדויות פון אידען בכלל, און א חסידישע התוועדות'ען במיוחד, כידוע די פתקא משמיא נחתא, ווי נשיא דורנו האט דאס מסביר געווען. און ביי א געלעגענהייט, וואס אפילו אין די דריי וואכען, אויב אפילו ח"ו וועט זיך ביאת משיח צדקנו פארהאלטען, רגעים אין די דריי וואכען, אדער שעות אין די דריי וואכען – איז דאך דא אזא מין מעמד ומצב וואס ס'דארף זיין דוקא אן ענין של שמחה, צי דאס איז א ברית, אדער א פדיון הבן, אדער אן ענין של שמחה כיוצא בזה וכו' – זאל מען דאס אויסנוצען אבי ס'איז מותר ע"פ שולחן ערוך. אבער אין דערויף גופא קען דאך אויכעט זיין למעלה ממדידה והגבלה, ווי גערעדט כמ"פ אז דאס איז דער אויפפו פון תורה. . מאכן בזמן המותר ובאופן המותר און מיט הגבלות דקדושה, אז ס'זאל זיין אין אן אופן, אז ס'זאל זיין אלץ מיט א סדר מסודר, אבער אין דעם סדר מסודר זאל מען זען אז דאס טוט א לעבעדיקער מענטש, און דאס טוט א לעבעדיקער מענטש וואס לעבט מיט תורת חיים, און אין תורת חיים עצמה – מיט פנימיות התורה, מחי' חיים יתן לך חיים. און וויבאלד אז מ'פארלאנגט דאס פון יעדען אידען – איז א סימן אז מ'האט פריער געגעבען כח אז מ'זאל קענען דורכפירען די ביידע הפכים. בפרט נאך אז מ'וועט וויסען זיין, אז מ'זאל וויסען זיין, אז דער ענין, קאן דאך וועט מען נאכפירען זיך צי מ'האט געהיט די סדרים. . אז מ'זאגט טאקע

(61) מסרט הקלטה.

(62) סה"ש תשמ"ז ח"ב ע' 471.

(63) מסרט הקלטה.

ס'זאל זיין א שמחה גדולה, אויב ס'איז נאר ביום בזמן ומקום המותר ע"פ תורה, און ס'זאל זיין גדולה למעלה ממדידה הגבלה, אבער ח"ו רחמנא ליצילן אז דאס זאל אים ברענגען צו שכרות לוט, און ניט לערנען אין דערויף קיין פשט'לעך, כמדובר כמ"פ. [לאחרי אמירת ברכה אחרונה עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א ממקומו, וחילק בקבוקי משקה לכל אלו שיערכו התועודיות].

ליל חמישי, אור ל"ז (טו"ב) תמוז

כל תענית שאוכלים בו בלילה הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר⁶⁴. והוא שלא ישן שינת קבע⁶⁵. אבל אם ישן⁶⁶ שינת קבע אינו חוזר ואוכל ולא שותה⁶⁷, אלא אם כן התנה⁶⁸ לאכול⁶⁹ או לשתות⁷⁰. והרגיל לשתות בלילה אחר השינה⁷¹ מותר לשתות בלא תנאי. ומכל מקום, תוך חצי שעה⁷² לעלות השחר אסור להתחיל לאכול סעודת קבע, אבל טעימה בעלמא (אכילת פירות וירקות ושתית משקה שאינו משכר אפילו הרבה, ואכילת מזונות כביצה ולא יותר) מותרת.

בר"ד משיחת ליל עשרה בטבת תשנ"ב: שמנצלים את הזמן הנותר עד הצום לעשיית תשובה . . . שעד עלות השחר (ואפילו עד להתחלת הזמן שלפני"זה, כהזירות להתחיל להתענות עוד קודם עלות

64 ראה לקמן בהערה עד"ו.

65 אפילו שלא על מטתו. ולא נקרא עראי אלא במתנמנם כששקוראים לו הוא עונה. (ויש מקילים גם בישן תוך סעודתו שדעתו לאכול עוה). וראה קרא עלי מועד פ"א ה' ז, שכתב בשם הגר"ק להקל בנדרם על השולחן ללא כוונה לישון. וכ"מ בשו"ת מכתב לחזקיהו ס"א (ד"ה ועוד נלענ"ד), דמיירי במשכב עצמו לישון אף שאינו על מטתו אלא על הכר, יעו"ש.

66 הלך לישון ולא נרדם, ויכול לאכול (שו"ת שבט הקהתי ח"א סי' קפ).

67 גם לא פחות מרביעית – פ"ג סקס"ד בא"ס סק"ג.

שכח ואכל, לא איבד תעניתו, ויכול לעלות לתורה וכו'. (וגם להדעות שהתענית מתחיל מהלילה, עכ"ל שאינו בדין תענית ממש, שהרי לשת' א"צ תנאי. וחזי לאצטרופי הדעות שבאכל קודם הנה"ח לא איבד תעניתו (ראה שו"ת חקרי לב או"ח סי' קו. תורת לשמה סס"ז. רב פעלים ח"ג סל"ד). וראה בארוכה נר ציון סניור ימים נוראים פ"ד סכ"ב ובהערה לשם). וכ"כ לדינא בנדונוני בשו"ת שבט הקהתי שם. וכ"ה בשו"ת פרי עץ חיים דלקמן, שקיים נדרו. אבל התם כתבו לצרף בטעם ההיתר לפי שהי' דעתו לאכול קודם עלוה"ש, אלא שלא התנה בהדיא. ומ"מ, נראה שהוא לרווחא דמילתא. ועוד, דהתם קאי לענין קיום נדרו, ולא דמי לנדר"ד לענין ת"צ, אף שיש לחלק גם איפכא, שסתם נדר דעת הנדר להתענות רק ביום).

68 ואם כיוון שעון מעורר להעירו בכדי שיוכל לאכול ולשתות לפני עלות השחר, מועיל ג"כ. וא"צ תנאי בפה, כפשוטו סתימת הפוסקים, שהכל תלוי בהיסח הדעת.

(וכ"ה גם להסבא שהתענית מתחיל מהלילה ולא משום נדר. וגם להדעות שבישן באמצע סעודתו אסור לאכול, אף שבודאי דעתו לאכול – שכיון שישן בסעודתו הו"ל כמי שגמר סעודתו וסילק משום דאסח דעת' למיכל (ראה רא"ש תענית פ"א סי"ד בשם הראב"ד). ועוד, דשאני התם שלא חשב להדיא שרוצה לאכול לעלוה"ש אלא שבסתמא דעתו לאכול עוד.

ולהעיר ממח"ש סתקנ"ג סק"ב, והובא במשנ"ב שם סק"ב, שאחרי סעודה המפסקת טוב להתנות בפה או בלב שאינו מקבל התענית. ובחיי"א כלל קמ"ב סי"ב: יאמר בפירוש וכו' ונ"ל דמי שהי' דעתו כן נמי מותר. ובמשנ"ב סת"ר סק"ב: יאמר בפירוש וכו' ועכ"פ יחשוב בלבו.

וצע"ק הל' בכלבו סס"א (ועד"ז באר"ח ה' תענית ס"ו): אם התנה ואומר שעדיין בדעתו לאכול או לשתות. וכ"ה הל' בפי' שדה יהושע לירושלמי תענית פ"א ה"ד: דוקא כשישן בלא תנאי ולא אמר שום דבר אבל אם התנה בשעה שנטה לישן ואמר על תנאי זה אני ישן וכו'. ונראה, דלאו דוקא הוא.

ושו"מ בשו"ת פרי עץ חיים (אמשטרדם, תקס"ז) ח"ב, א ואילך בארוכה דהרהור כדבור דמי בענין זה. ודלא כשו"ת אול"צ ח"ג פל"א ס"ב. וראה אליבא דהלכתא גל' קז' ע' קעט. והנפלע"ד כתבנו. וכ"כ בקרא עלי מועד שם בשם כמה אחרוני זמננו. קובץ הלכות ביהמ"צ פ"ב סי"א. והאריך בקובץ טובו אהליך יעקב חוברת טו).

69 ואם התנה רק לאכילה מותר אף לשתות.

70 וי"א שבשתי' א"צ תנאי. וראוי לפסוק כהאומרים שצריך תנאי אף לשת'. וכן נוהגין להתנות אף לשת'.

71 וה"ה ברגיל לאכול – ראה משנ"ב סתקס"ג בשעה"צ סק"ג. שו"ת משיב הלכה ח"ב סי' קצא.

72 ומה שסתמו הפוסקים בדיני תעניות, דמיירי באוכל פחות מכביצה או בהתחיל לפני"א. אבל להעיר שבשו"ת בצה"ח ח"ג סנ"ב סק"ו ר"ל בדא"פ בדת אדה"י בסיידורו (סדר ספה"ע) שיליה שלפני התענית קיל טפי, ומותר לאכול עד עלוה"ש ממש, דל"ג שמוא ימשך. וכן ראיתי לעוד אחרוני זמננו (שבה"ל ח"א סי' קלח, עיי"ש בל' הש"ס וטושו"ע שאוכלין ושותין עד עלוה"ש. ועוד). אבל, נוסף לזה שכ' כן רק מסבא ואין לזה שום מקור, והו"ע הרגיש שהוא דוחק (אף שהביאו עוה"פ בסו"ד, במסקנת הדברים, ושוב בדא"פ), ומסתבר לומר דל"פ ברנן – יל"פ בפשי' דבסיידור שם מיירי טעימה בעלמא (או דקאי בסיום האכילה, כנ"ל), ולא נחית לפרט, מדלא קאי בדיני ק"ש ותפלה. וז"פ. ויל"פ גם דעלוה"ש לאו דוקא, והכוונה לסמוך לעלוה"ש. וכ"כ באר"ח ספינקא רס"י תקסד. (וידידי הגר"א סלושץ שליט"א העירני מדוגמתו מש"כ הפוסקים שלא להסתפר ולהיכנס למרחק בעשיירי באב עד חצות, אף שבחצות אסור ג"כ מחמת ח"ש לפני מנחה. ופשוט דלא נחתי לכך, שאי"ז מענין הנידון בסוגיא שלא בדוכתא. ודון מינה). וצלע"ג בשו"ת שבה"ל שם, דאוכלין ושותין עד ע"ה אי אפשר כלל לפרש פחות מכביצה. והרי אפשר לפרש בכל שאר האכילות חוץ מפת. וראה גם אשי ישראל פפיור בתשובות שבסו"ס אות פו. [מש"כ באר"ח ח"ג ע' עה שהאיסור מתחיל בעלוה"ש – פשוט, דהיינו באכילה בכלל ולא בסעודה קבועה, וקאי התם במש"כ באר"ח פ"ג "לאכול מעט"].

השחר⁷²) נותרו עוד כמה שעות – הרי זה ריבוי זמן לעשות תשובה!⁷⁴

יום חמישי, טו"ב תמוז – תענית שבעה עשר בתמוז, יהפך לשמחה

היום הוא תענית ציבור, יום האסור באכילה ושת', לפי שבו הובקעה העיר⁷⁵.

י"ז בתמוז חמשה דברים אירעו בו: נשתברו הלוחות, ובטל התמיד⁷⁶ מבית ראשון, והובקעה ירושלים בחורבן שני, ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה, והעמיד צלם בהיכל.

מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בימים שאירעו צרות לאבותינו ותכלית התענית כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה⁷⁷. וכתבו הפוסקים, שלכן חייב כל איש לשום אל לבו באותן הימים לפשפש במעשיו ולשוב מהן, כי אין העיקר התענית, ואין התענית אלא הכנה לתשובה⁷⁸. ולכן אותן אנשים שכשמתענים הולכים בטיוול ובדברים בטלים תפסו הטפל והניחו העיקר. ומכל מקום אין לפטור עצמו בתשובה לבד כי ימים אלו הם מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בהם⁷⁹.

כתב הרמב"ם כל השרוי בתענית וכו' לא ינהג עידונו בעצמו⁸⁰ ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר מה יתאונו אדם חי גבר על חטאיו. וכתב השל"ה: ומי שאינו עושה כן לא עלה בידו אלא העינוי שמענה את עצמו, כי ענין התענית הוא להכניע את

73) וראה מזה להלן בלוח ביום שבעה עשר בתמוז בבוקר בהערה.

74) וכע"ז בסה"ש תשנ"ב ע' 231 הע' 45.

75) אע"פ שבדאשונה הובקעה בט' תמוז, תיקנו להתענות ב"ז תמוז שבו הובקעה העיר בשניה משום דחורבן בית שני חמיר לך – שו"ע אר"ח סתקמ"ט ס"ב. וראה במג"א סק"ב שם. ויא' (גם בשיטת הבבלי) שגם בראשונה הובקעה ב"ז בו. וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 308 ואילך ובהערות שם.

76) מבית ראשון – רמב"ם תעניות פ"ה ה"ב. (ו"ג שם: מבית ה'. וראה אדני יד החזקה לשם). סמ"ג עשין מצוה ג' מדרבנן. אבודרהם סדר תפלת התעניות. ועוד. אבל ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. פיר"ח תענית כח, ב. פירש"י תענית כו, ב. פירש"י דניאל ח, יא. שם יד. פי' ראב"ע דניאל ט, כד. מלאכת שלמה תענית פ"ד מ"ו. ובפירש"י תענית כח, ב ד"ה מעת (וכ"ה בכ"מ), שהוא ביום שהועמד צלם. והרי גם בה' ב' דעות, אם הוא צלמו של משה (וכ"ה בפירש"י תענית כו, ב ד"ה והועמד. ועוד) או אפוסטומוס – ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה). גם שקו"ט אם הוא מחמת גזירת מלכות או שלא היו להם כבשים. וראה גבורת ארי תענית שם. מט"י סתקמ"ט ס"א. נוכח השלחן שם. מענה כ"ז תמוז תשכ"ה (ליקוט מענות קודש מילואים ח"ג ע' 78).

77) וראה שו"ת חת"ס אור"ח סר"ח שכתב לדיק מל' הרמב"ם תעניות פ"ה ה"א "כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה" שד' צומות נקבעו על התשובה ולא לאבל. וכתב שם, שלכן נהגו לומר וידוים וסליחות. וכדברי הרמב"ם, כ"ה מפורש יותר במאירי ברכות ו, ב: שהתעניות כולם נתקנו מפני התשובה. אבל ראה בר"ן תענית ט, א בדפי הרי"ף, הובא בתויו"ט תענית פ"ד מ"א, שנקבעו לאבל ולא לתפלה. וראה שם בר"ן ז, ו. א. וכ"מ קצת בריטב"א מגילה ה, א ד"ה אבל. שם תענית י, א. ובמאירי פסחים נד, ב לגבי ת"ב (אבל לכאו' קאי בכל ד' צומות): אינו אלא לזכר אבל. ומה שחייב להתענות – היינו מחמת צער להרגיש העינוי. ומצינו כע"ז באבילות, כתענית ביום שמת אביו או רבו, וכן התענה דוד כשמתו שאול ויונתן בנו, וכן היו מתענים ביום מיתת החכמים (ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ג, הובא בטור יו"ד טע"ח). אמנם, גם אם נקבעו רק לאבל, הרי המתאבל צ"ב צריך לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה (ראה רמב"ם אבל פי"ג ה"ב). ולהעיר מרמב"ם תפלה פי"ג ה"ח שבשאר תעניות קורין ברכות וקללות כדי שישבונו, משא"כ בד' צומות. ובשו"ת הצ"צ אור"ח סי' קי (במהדור"ח) הביא ד' הרמב"ם ה"ל, וסמך לה מש"כ בר"ן כנ"ל. ועלה כתב שחובת קריה"ת בד' צומות היא לפי ש"חייב לזכור האבל והחורבן כו' וכמ"ש הגד להם את הבית ויכלמו מעונותיהם כו", ונמצא שג"ז משום תשובה. ובפשטות, שכל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו חרבו לפי שלא עשה תשובה (מרש תהלים עה"פ ק"ז. ז. ליקוט שמועני שם רמז תתפו). וראה שיערים מצוינים בהלכה לאאזמו"ר סי' קכא סק"ב, שכתב שלכן תיקנו סליחות וידויו (וכבר הקדימו בענין זה בשו"ת חת"ס כנ"ל) ועקת י"ג מדות בשעת קריאת ויחל. והביא מש"כ בערוה"ש סתקמ"ט סי' ג שמה"ש מפטיקריא דרשו במנחה לעורר לתשובה, לפי שבת"צ מתודים בסוף היום.

וראה בארוכה לקו"ש חל"ג ע' 159 ואילך, שיש בתעניות אלו שני הענינים, שהתמצא דהיום שהוא בעצם "יום רצון לה" גם לא פעולת האדם (ראה שם הע' 40), אבל היותו "יום רצון" מתגלה ע"י הצום והנהגות התענית שביום זה, וכן שהדך להרגיש ולנצל מעלת היום היא ע"י עינוי הגוף שיה מעורר את האדם לתשובה.

78) ובחיבור התשובה למאירי: כי ענין התענית אינו מכוון לעצמו אבל הכוונה בו היותו הערה לתשובה ומעשים טובים וכשאין התענית בזה האופן אינו תענית. וראה ראשית חכמה שער התשובה פ"ד. ועוד.

79) וראה פלא יועץ ערך תענית, שמאחר שהתענית דוגמת הקרבן צריך לצרף עמו התשובה כמו שצריך עם הקרבן, שבלא תשובה עליו נאמר זבח רשעים תועבה. [וראה תולעת יעקב בסוד עשי"ח].

וממשיך: ואפשר שבתענית אם לא עשה שום דבר מרכזי התשובה יקבל שכר טוב בעמלו ועושה פרי למעלה וכפרה עושה בחסדי האל ית"ש כי לא בזה ולא שקץ ענות עני, אבל עיקר התענית הוא כדי שייכנע לבבו הערל ויפשפש במעשיו וכו' וישוּב אל ה' וירחמהו, ובפרט בתענית צבור כבר כתב הרמב"ם [כנראה הכוונה לתעניות פ"א ה"ה] כי מה יתן ומה יסוף להתענות על צרות שעברו מאי דהוה אלא עיקר התענית הוא כדי שניתן לב שהצרות באו בעונות אבותינו ועדיין לא הטהרנו ומעשינו כמעשיהם ועל כן לא נושענו ובכן נשוב אל ה' וירחמנו.

80) ובכ"י מס' המספיק לר"א בן הרמב"ם, נדפס בקובץ בית אהרן וישראל אב תשפ"ה: ובצומות אפילו בארבעת אלה אין מותר להתענות בכניסה למרחצאות שלא לצורך או בהרחת בשמים וניחווחות או בטיוול בגנים וכיוצא בזה, שכן זה מנוגד לצום וסותר את המטרה בו.

החומר ולהגביר את כח השכלי ולהיות מדוגמת עולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה רק הננין מזיו שכינה, כן יתהנה גם כן להיות כל היום דבוק בו יתברך בתשובה תפילה וצדקה ותלמוד תורה כנגד כולם⁸¹.

חולים פטורים⁸² מלהתענות⁸³ וכן מעוברות ומניקות⁸⁴ המצטערות⁸⁵.

חתן וכלה בשבעת ימי המשתה, מתענים.

בעל ברית משלים תעניתו⁸⁶ ונותנין הכוס לתינוק לשתות והסעודה עושין בלילה.

גם מי שפטור מלהתענות, לא יאכל מעדנים רק יאכל מה שצריך לקיום נפשו.

הפטורים מלהתענות צריכים שיאכלו בצינעא.

הצום מתחיל מעלות השחר⁸⁷ (לחשבו 16.1 מעלות בשעה 3:41).

81) ושם: וקל וחומר שיהיה סר מרע להרחיק מעליו כל נדנד עבירה וכל מדה מגונה, ובפרט ישמור מהכעס שהוא הפגם הגדול שבעולם, כי הכעס הוא אל זר והוא בא קצת בטבע למי שהוא ריקן מאכילה ושתיה, על כן יגבור על הכעס.

[ומקרא מפורש הוא 'ישעיל נח, ד': הן לריב ומצה תצמונו וגו'. וכן הובא בראשית חממה שער התשובה פ"ד (ועוד) בשם ס' הישר לר"ת (ולפינו לא נמצא). ובספר חסידים סתרי"ז (הובא בר"ח שם): כשאדם מתענה ישמור עצמו שלא יהי' כעסן בו ביום כי כשהאדם רעב הוא כעסן ואם יכעוס מוטב לא שלא יתענה ויהי' שבע וטוב לבריות שלא יתקוטט. ובפלא יועץ שם: וצריך לזהר ביום התענית מכל ממשול והרהור עון שלא יבא כטובל ושרץ בידו או כנוטע אילנות ומצד אחר מקצץ בנטיעות וביותר צריך לזהר מן הכעס שביום התענית הוא מועדת מאד לכעוס על עילה כל דהוא ומאחר שהכועס הרי הוא כעע"ז נמצא שההפסד גדול על השבח וההעדד טוב ממציאיות הרע אם לריב ומצה יצום לכן יתגבר מאד ויעמוד על המשמר לכל יגע לריק].

ועוד שם: גם לא ישיח שום שיחה בטילה, רק כל מגמתו תהיה על דבקותו בהשם יתברך ואף אם יהיה לו איזה משא ומתן ביום יאה באמונה ובחנות וימהר לחזור לדבקותו.

ועוד שם בשל"ה: גם אחר התענית לא ירבה בענוגין, וביום התענית לא ידבר מענין אכילת הלילה באם אפשר לו – דהיינו שיש לו אשה המכנת לו מאכל – לא יתפעל לחקור מה יאכל בלילה, כי היום שמתענה בו הוא קדוש מדוגמת עולם הבא שאין בו אכילה ושתיה.

82) ואוכלים כרגיל (ולא לשיעורים כביו"כ).

83) והמנהג שלא לפרוע התענית ביום אחר. והובא בכ"מ. וכ"ה בכתב ר' ידיד' טיאה וייל בנו של הקרבן נתנאל, נדפס מכת"ב בס' הזכרון חמלניצקי ע' טז, שמנהג המורים להתיר ללא פרעון כלל. ויש שכתבו לפדות בממון (ראה תשו' מהרש"ם בשו"ת הד"ר ח"א סל"ה, ונדפס גם בשו"ת פס"ר דע"ת אר"ח סע"ד ר').

84) גם אשה השואבת חלב עבור בנק חלב אם פטורה – ראה שו"ת באתרא דרב ס' ל'תקכו.

85) ראה בנו"ב השו"ע ורמ"א או"ח סתק"ג ס"א. ואכ"מ. ולהעיר מר"ד ש"פ ויגש תשמ"ט.

86) ראה במג"א ס' תקנט סק"א.

87) זמן התענית מעלות השחר – כ"ה בפוסקים.

אמנם, בר"ד משיחת ליל עשרה בטבת תשנ"ב נזכר בין הדברים שישנם כמה שעות עד להתחלת התענית בעלוה"ש, או אפילו הזהירות [להתחיל להתענות] עוד לפני"ז. ואולי הכוונה להמבואר בכ"מ (אג"ק ח"ח ע' תקנז, נעתק גם בלקו"ש ח"ט ע' 225. ועד"ז – ובשינויים קלים – במ"מ הגהות והערות קצרות לאגה"ת פ"ג) בכונת אדה"ז באגה"ת פ"ג שיכול לאכול עד ג' שעות לפני נץ החמה. ולהעיר מהוספת המלקט בספר המנהגים ע' 45 בשוה"ג (ונמצא בנכות"ק בתשורה לנישואי ברוך כ"ג אלול תש"ע ע' 13) שצ"ע אם בכל תענית דינו כן. וגם בפנים תיקן בכת"ה ה' והוסיף "בתענית תשובה". והמסופר מפי השמועה בס' משבחי רבי ע' 47 – כנראה משבשתא היא.

[ובהסברה שמתענית תשובה חמור טפי (אף שבד"כ איפכא הוא, ולדוגמא לענין להשלים בע"ש וכן לענין מילה. וראה שריבטי זהב שם. אמת ח"ט סל"ד, שתענית יחיד קול דאפשר בשאלה) – ילה"ע מפירש"י תענית יב, ד"ה עד מתי (בנד"ז ממש). וראה שריבטי זהב שם. אמת ליעקב תענית יב, א ד"ה ועיין. אבל ראה גבורת ארז ודקדוקי חברים לפירש"י שם. וח"א העיר מפירש"י יומא לך, א ד"ה וצריכי (וכן שם ע, ב ד"ה וצריכי). שיש צד נוטה שהנדבה צריך לייפותה כדי שתתוצה לדורון והקבלת פנים. וראה עד"ז פירש"י חולין ה, ב ד"ה דלאו (בחומרא דעולה לגבי חטאת). וראה הגהות מהרש"ם לשם. ויל"ע תפלת נדבה שצריך שיהא מכיר עצמו שיוכל לכוון יפה. וראה שו"ת שנות חיים סנ"ו לענין מהבב"ע.

והנה יש מי שר"ל איפכא שג' שעות מאוחר יותר מזמן עלוה"ש, והיא קולא בתענית תשובה, ודבריו נסתרים מכ"מ, כולל גם מהל' במ"מ הגהות וכו' לאגה"ת שם (ועוד). וחלק מההשגות לסברא הנז' – הועלו עלי גליין בתגובות שנדפסו בהתמים (בית משיח) גל' לה. והמענות שנכתבו שם בהערות בשוה"ג – אין בהן ידי השב, כמובן. וכן מש"כ בהערות שם ליישב ע"פ תאריכי המכתבים – אינו, וכדמוכח גם מרשימות הני"ל. ואכ"מ עוד.

ובעיקר זמן עלוה"ש בדת אדה"ז, ובמש"כ באגה"ת, הארכנו במק"א, ועודנו בכתובים. ואכ"מ. כן להעיר מביאור מחודש באגה"ת בנר אליעזר גרינפעלד ס"ז].

ועו"ל בפשטות שחכונת בר"ד הנ"ל להישן שינת קבע ולא התנה. וכ"מ בשיחה הנ"ל, בסה"ש תשנ"ב ע' 231 הערה 45 בשוה"ג.

ובמש"כ באגה"ת שם "לאכול מעט" – הנה, בהלקח והלבוש שם מפרש לפי שבאכילה מועטת יותר נוח להתענות כידוע. ויותר נראה, שכונתו להיפך, עפ"מ שהזהירו בכ"מ (א"ר סתק"ג סק"א. חסל"א מעין ד נהר מה, הובא בבאה"ט סוסי' תקסח. ולהעיר שבמשנ"ב העתיק שאר דברי הבאה"ט והשמיט ד"ז. וראה כה"ח סתקמ"ט סק"א מכ"מ. ושם, שבאדם כחוש יש להקל) שלא לאכול הרבה יותר מרגילותו לפני התענית, שא"כ לא תועיל לו התענית. ואף אם לא נהגו להחמיר בשאר תעניות (וראה בכנוני נדרים סו"כ ס"ח ע"פ פירש"י נדרים סג, ב. וראה הגהות הרש"ש שם. שו"ת בצה"ח ח"ב סמ"ח. ובהלא ישרים להר"א ענתיבי שער התשובה (בהוצאת מכון הכתב – ע' 115) שדברי חסל"א תמוהים. ולהעיר מאג"ק ח"ח ע' (תע) – מ"מ, מקום לומר שבתענית תשובה שהוא משום עינוי חמיר טפי בד"ז. וכ"כ לחלק בא"א

הנוסע ממקום למקום צריך להמתין ולהתענות עד צאת הכוכבים במקום שנמצא באותו זמן⁸⁸.

הלכתא למשיחא: כל הצומות עתידין ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות יום טוב וימי ששון ושמחה⁸⁹.

בשולחן ערוך (סוף הלכות תענית)⁹⁰: ולעתיד לבוא יהפכם ה' לששון ולשמחה. ונתבאר בלקוטי שיחות⁹¹, שלכן הובא בשו"ע הלכה בזמן הזה, שנוגע למעשה באופן התענית, שהתשובה ביום התענית היא באופן כזה שפועלת (עד) שהצום יהפך "לששון ולשמחה".

מנהג ישראל להרבות בצדקה⁹² ביום התענית. נוהגין לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן לעניים בערב⁹³. אמרו רז"ל אגרא דתעניתא צדקתא.

מבוטשאטש תנינא סוסי' תקסח, שבהנ"ל לא שייך קפידא רק בתענית שלהצטער לתשובה משא"כ תענית לישע ותענית ציבור שיש לומר שיותר נכון להכין כח להתענות, ורק בתענית יחיד ליכוף ליצרי' בכך.

והפלי' באגרא"ת שג' שעות זהו "זמן עלוה"ש או חצי שעה לפני זה" (הובא באג"ק ח"ח ע' תקנז ועוד) – הרי בלא"ה מותר רק "לאכול מעט", שהרי תוך ח"ש לעלוה"ש אסור להתחיל לאכול סעודת קבע, ומותר רק טעימה בעלמא.

88) באם מרגיש חולשה יתירה וקשה עליו התענית, יש מקום להקל לגמור את הצום לאחר שכבר לילה במקום שיצא משם. וראה שו"ת באתרא דרב ס' ט"זמה (אפי' לגבי ת"ב). וש"נ.

89) רמב"ם סוף הל' תעניות – נתבאר בלקוטי שיחות חלק טו ע' 412. ומעלתם תהי' גדולה יותר מכל המועדים שבוה"ז, שהרי המועדים שבוה"ז יבטלו לעת"ל, וגם נעלים יותר מימי הפורים שלא יבטלו לעת"ל – סה"ש תנש"א ח"ב ע' 68. וראה גם שיחת ש"פ פינחס תשמ"ז (תורת מנחם ח"ד ע' 99 הע' 17). סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 530. תשמ"ט ח"א ע' 139. שם ע' 167. ובכ"מ.

ע"ד חיוב סעודה לעת"ל (ולא רק איסור הספד ותענית כבפירש"י ר"ה יח, ב ד"ה יהיו לששון ולשמחה. ולהעיר מהשק"ט בסעודות חנוכה אם הם סעודת מצוה): ראה מג"א ס' תקנ"ב סק"א (בנוגע לזמן בית שני, ושלכן מרבים בסעודה הראשונה בעת"ב לזכרון שהיפך במהרה בימינו לששון ולשמחה. וראה סידור יעב"ץ דיני ביהמ"צ שער שלכת אשנב ג סק"א. ובכ"מ שמה"ט נהגו לעשות סיום במוצאי ת"ב, ובתשעת הימים בכלל – ראה דברי תורה (מונקאטש) תנינא ספ"ב. שלחן מלכים (לנדא) פתיחה להל' תפלין שלום ואמת סקט"ו – רסג, א). נחל אשכול ע"ל ס' האשכול ח"ב הל' ת"ב ע' 18 (דמחוייב בסעודה דאיתקש למועד כר"ח. אמנם, בר"ח אי בני לא

אכיל פת). שיחת עשרה בטבת תשמ"ב (דששון ושמחה קאי על סעודת יו"ט בבשר ויוין). שיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב (סעודה גדולה ביותר כסעודת שלמה בשעתו).

ע"ד איסור מלאכה (שבששון הפסוק "מועדים טובים", והרי ר"ח איקרי מועד ולא איקדיש בעשיית מלאכה. אבל בתוספתא סוף תענית, וכן ברמב"ם, "יו"ט", ובכמה מקומות "יו"ט" היינו גם איסור מלאכה, ראה מגילה ה, ב (וידוע שב"כ להוכיח נתן העזתי שר"י). וכן בלשון הרמב"ם בכל מקום. אלא, ש"יו"ט" שבמג"ת הוא רק לענין הספד ותענית): הנה, בפירש"י ר"ה שם משמע קצת שאין איסור מלאכה (אבל שם קאי רק בפ' "ששון ושמחה"). וכן בטור"א שם (ד"ה בזמן) בפשטות (לגבי זמן הבית. וראה גם הגהות חשק שלמה תענית פ"א מ"ד הל' וכושה"ל שו"ת שמה"ח ח"ב ענינים שונים ס"ח)). וכן מוכרח בשו"ת מהה"ש"ל סס"ד, שכשיבנה ביהמ"ק יקריבו תודה גם בת"ב. אבל ראה בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סרנ"ג בהגהות לשו"ע או"ח ס' תקפ (בשם הר"י איידלין) שאסור במלאכה כבחוה"מ, עיי"ש. וראה דרשות חת"ס ח"א דרוש לז' טבת תקע"ד (פ, א – ד"ה כתיב. וכן"ה בתורת משה תנינא ס"פ ויגש) בדרך אפשר (מטעם אחר, ע"פ המדרש "למועדים טובים כנגד מלאכת שבת"). שם דרוש לח' טבת תקפ"ט (פ, א ד"ה כתיב). וראה שו"ת עמק התשובה ח"א בפתיחה ע' לא (מד"ע).

קרבנות: בסה"ש תנש"א ח"ב ע' 694 נזכר בין הדברים ע"ד קרבנות המועדים, כולל ימים אלו שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים. ואולי הכוונה (נוסף לקרבנות מצד חנוכה ביהמ"ק – ראה עזרא ח, ג ואילך שהקריבו בכל יום, גם בת"ב) לקרבנות נדבה, שלמים ותודה (ראה שו"ת מהרש"ל סס"ד. מג"א (ושו"ע אדה"ס) סג"א סק"א (ס"א). ולהעיר שבוש"ת מהרש"ל כתב רק בנוגע לעת"ל, ובמג"א

שינה וכתב גם עבר שהי' יו"ט בזמן המקדש, ואדה"ס השמיט ד"ז וכתב רק שהקריבו תודה ותו לא. גם לא נחית לבאר אם הכוונה בזמן בית ראשון או ב"ש. ולכאורה קאי בזמן ב"ד, ומה"ל לא כתב שהי' יו"ט). ולהעיר גם מקרבן עצים בת"ב (תוספתא בכורים פ"ג, ח. וראה ניצוצי אור (מרגליות) מגילה ה, א), וכן בת"ב נדחה, בעשיית באב (תענית פ"ד מ"ה. תענית יב, א. וראה שו"ת חת"ס או"ח ס' קנז.

הנסמן בשו"ת יביל"א ח"א ס"ד סק"ג). ולהעיר מהפכו – שקו"ט בנוגע הקרבנות יו"כ בזמן חנוכה ביהמ"ק בימי שלמה כשאכלו ושתי – ראה לקו"ט ח"ח ע' 42. ולהעיר הרמזו הדיוע בברכת אשר גאלנו "יעיננו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו

לשלו", דקאי על ביטול הצומות לעת"ל, שבזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה.

כשמישיח בא באמצע התענית: ראה בסה"ש תנש"א ח"ב ע' 832 (תוכן משיחת צו"ג תנש"א) בנוגע לנתינת כח לדחיית הצום לגמרי בימות המשיח, שמקום לשקו"ט בנוגע לתעניות דרבנן אם משיח בא באמצע היום אם צריך להשלים התענית. וראה גם שם ח"א ע' 26 הערה 105 (שיחה הג"ל).

90) ועד"ז בטור שם (בשנינויים. ונתבאר בלקו"ש חט"ו שם ע' 414 הע' 19).

91) חט"ו שם ע' 416. וראה שם הע' 38.

92) צדקה זו – לא מכספיי מעשר.

93) ראה בפירש"י ברכות ו, ב ד"ה אגרא דתעניתא שנותנין צדקה לערב. ומשמעותו רש"י שבערב אחרי שהתענו העניים יהא להם מה לאכול. וראה שלה"ה מס' תענית נר מצוה. א"ח סתקס"א סק"ב. משנ"ב שם סק"ב. כ"ח סקט"ו (נסמן בלקו"ש כה ע' 446 הע' 45. שם ע' 470 הע' 86). אבל י"ל בכוונתם שנותנים לקראת ערב. וכן בתוס' מגילה כא, א ד"ה ואין מפטירין, וראה גם במטה משה סתשנ"ה,

הובא בא"ח משנ"ב וכה"ח שם, ליתן צדקה במנחה דתענית, דאגרא דתעניתא צדקתא לעת ערב, ושמשו"ה נכון להפסיד דרשו בערב אחרי שענינים צדקה. ואכתי' ל', שברש"י מיירי שחילקו מזון לעניים במוצאי התענית, ולכן נותנים אז בערב. וכ"מ בשבה"ל סו"פ.

איברא שברש"י סנהדרין לה, א ד"ה כל תענית – ונסמן בהגהות הגר"י פיק במסורת הש"ס ברכות שם – משמע שנתנו בליל התענית, לפני התענית (ובי דר"ה שם סתם וכתב "ביום התענית"). ודוחק לומר שבלייל תענית הכוונה במוצאי (אך שכ"מ קצת במאירי שם).

אין שוטפים את הפה ביום התענית⁹⁴.

שכח ואכל⁹⁵ מחוייב להשלים התענית. ואינו צריך להתענות יום אחר, אם לא שכוונתו לשם כפרה. ויכול לומר עננו בנוסח: עננו ביום צום תענית זה. ואם אכל פחות משיעור כותבת בכדי אכילת פרס או שתה פחות מרביעית לא נעקר התענית ממנו ויאמר עננו כרגיל.

מי שאינו מתענה⁹⁶ לא יעלה לתורה⁹⁷. קראו לתורה למי שאינו מתענה וצר לו להודיע מפני חילול ה'⁹⁸ יעלה. וגם בקביעות שנה זו שחל ביום הקריאה (ביום חמישי), לכתחילה אינו עולה, אבל בדיעבד אם קראוהו בשחרית יעלה ובמנחה לא יעלה.

בי"ז בתמוז מותר ברחיצה וכיבוס⁹⁹.

אמירת הסליחות בתוך סדר התפילה.

שחרית

בשחרית רק הש"ץ אומר עננו¹⁰⁰, בחזרת הש"ץ, בין ברכת גאל ישראל לברכת רפאנו. [וכן אומר במנחה, כדלקמן]. שכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

סדר התפלה לשחרית: לאחרי חזרת הש"ץ, תחנון, נפילת אפים, והוא רחום (עד כי אין עוזר¹⁰¹), סליחות (מתחילים מ"אל תתנו¹⁰² ומשמיטים הודיו - "אשמנו", וממשיך¹⁰³ מ"הרשענו

ואולי תרוויחהו איתנהו. וכו"ה בשמחת הרגל להחיד"א לימוד ג (כא, א) שצריך ליתן לפני התענית ולאחרי.

94) מי שיש לו צורך מיוחד, כגון שסובל מריח הפה וכדומה, ישטוף פיו בדבר מר (כמ"רפה וכדומה) ויכפוף ראשו שלא יבלע. וראה שו"ת באתרא דרב סי' א'תתקפח.

95) שכח ובידך וזכר מהתענית, לא יאכל אפילו מעט, ויאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

שמע ברכה ממי שאוכל בתענית באיסור, יענה אמן (ראה בארוכה שו"ת באתרא דרב סי' ל'דלג. וי"ג).

96) גם מי ששכח ואכל ככותבת או שתה מלא לוגמיו לא יעלה לתורה לכתחילה - שו"ת באתרא דרב סי' כ"פז.

97) ולכן יזהר מאד שלא יהיה בביהכ"נ כדי שלא יקראוהו.

98) במשנ"ב סתקס"ו סק"א כתב "אם הוא איש ת"ח". אבל מסתבר דדוגמא נקט, והעיקר אם במציאות יש חילול ה'. ולכאורה בזמננו הרבה כת"ח לענין זה. (וע"ד ב' אנשים כשרים לענין יחוד. וראה אצלנו שו"ת באתרא דרב סי' א'תתא). ואכן, בלוח כולל חב"ד (ועוד) השמיט פרט זה. ולהנ"ל א"ש.

[ולהעיר, שבמשנ"ב אתי עלה מחמת חילול ה', ולא משום בושח וכבוד הבריות, ומה"ט נזכר רק ההיתר לת"ח. וראה בשע"א ש"א ס"י שכתב להקל משום בושח וכבוד הבריות רק בשחרית וכשלא אכל עדיין. וכ"כ בספרו מט"א סתר"ב סי' ז. אמנם, מסתבר שלמשנ"ב הה"ג שיש להתיר משום כבוד הבריות, שיעקר טעמו שבשעה"ד"י יש לסמוך על הדעות שמוותר לעלות. (ומש"כ להתיר רק בת"ח, אפשר שבע"ה שבימיהם ליכא גם משום כבוד הבריות. ומש"כ כבהן שאינו מתענה שאם חושש שיקראוהו יאמר לחזן שלא יקראוהו - הרי לא נזכר שאומר שאינו מתענה. וגם הוא נגאי קטן שאומר רק לחזן ולא באופן שקראוהו כבר בפני הציבור. ואף שבכ"מ שקו"ט בענין ברכה לבטלה משום כבוד הבריות (ראה שו"ת מכתם לדוד או"ח סוס"י טז. לחם שלמה יו"ד סי"ג. מהרש"ג ח"ג סס"ה. בא"מ ח"ח סר"ז. יבי"א ח"ח יו"ד סל"ב. תשוה"ג ח"א סתש"ה. ולהעיר ממשנ"ב ס"ב בבה"ל ס"א ד"ה ה' צריך) - שאני הכא שלכמה דעות בלא"ה מותר. (וראה עד"ז בשו"ת שבה"ל ח"ג ס"ז או"ח סק"ז. וצ"ע שהביא שם מבה"ל הני"ל, והיא קצת ראי' לסתור. כן הביאו בשם בעל שבה"ל, שהתיר גם בש"צ חיוב. ובכגון דא - איכא נמי להסברא משום ערבות. וראה מכתם לדוד שם).

וראינו למי שכתב (בשם גדולי ההוראה בירושלים), שבזמננו אין בזה בושח, שיכול לומר שלא חש בטוב, ואין בה משום חילול ה'. וצ"ע הא מנ"ל].

99) ויש שהחמירו לבעלי נפש ברחיצה בחמין ושאר עינויים כבתשעה באב. וראה אצלנו במקורות ועיונים להלכה יומית אות שמו. שו"ת באתרא דרב סי' יט'תתצז. [נכבר נזכר בהערה לעיל, מכת"י ס' המספיק: ובצומות אפילו בארבעת אלה אין מותר להתענג בכניסה למרחצאות שלא לצורך.

ויש לבעל נפש להחמיר אפילו בנדחה - ראה שו"ת באתרא דרב סי' לח'קמב.

100) באם אין עשרה מתענים - אומר הש"צ עננו בברכה אם יש בבית הכנסת אף רק ג' מתענים. ועל כל פנים כשיש עוד שבעה שאכלו פחות משיעור. וראה בארוכה בהערה להלן בדיני קריה"ת.

אם הש"ץ עצמו אינו מתענה - אע"פ שלכתחילה אין לא להיות ש"ץ (אפילו אם הוא אבל ר"ל), בדיעבד אם עבר או אם אין ש"ץ אחר - אומר עננו בשמוע תפילה ובנוסח "עננו ביום צום התענית הזה" (מג"א סתקס"ו סק"ז).

101) כן המנהג שאומרים סליחות אחרי שומר ישראל (משא"כ בצום גדלי, שאומרים קודם שומר ישראל, כמפורש בסליחות חב"ד ובספר המנהגים ע' 53). ושקו"ט בטעם המנהג - ראה קובץ העוב"ב גל' ש"פ ויק"פ תשע"ג. מילואים לסידור רבינו הזקן עם ציונים סט"ז. ובסגנון אחר, נתיבים בהלכה ומנהג ס"מ.

102) ומדלג סלח לנו אבינו כי ברוב וגו', א"ל ארך אפים, י"ג מדות וכו' עד לכל קוראיק (ע"פ ההוראה בסליחות ע"פ מנהג חב"ד לצום גדלי, ודלא כקונטרס הסידור להגרא"ח ע"ה נאה ס"א).

103) אף שג"ז יודיו, וכבר אמר יודיו בסדר התפלה. וגם בימי הסליחות א"א הרשענו אחרי אמירת לעינינו עשקו - מעשה רב לאומרו, כנשמע בהקלטה מעשרה בטבת תשכ"ה, י"ז בתמוז תשכ"ה ותענית אסתר תשמ"ח (ומש"כ במק"א שמונה בהיפך - אינו).

ופשענו¹⁰⁴, אבינו מלכנו הארוך – בנוסח של תענית ציבור ("זכרנו"), ואנחנו לא נדע, חצי קדיש, אל ארך אפים, מוציאים ס"ת וקורין ג' גברי¹⁰⁵ בפרשת ויחל משה¹⁰⁶.

בנוגע לאמירת ידו תחנון סליחות ואבינו מלכנו כשיש ברית וחתן וכדומה, המנהג בבית חיינו¹⁰⁷, שהקהל (משא"כ החתן ובעל ברית) אומרים סליחות אבל משמיטים ידו, תחנון, ואבינו מלכנו¹⁰⁸.

104 "בענו" – הנוסח הוא "ענו קרוב לקוראי ענו, ענו קשה לבעוס ענו, ענו רך לרצות ענו, ענו רחום וחנון ענו" – כ"ה בסידור תהלת ה'. מחזור חב"ד. סליחות חב"ד. ועוד. (ואבל בסידור תורה אור ועוד סידורים: "ענו קרוב לקוראי ענו, ענו רחום וחנון ענו וכו' ענו משגב אמהות ענו, ענו קשה לבעוס ענו, ענו רך לרצות ענו, ענו העונה בעת וכו'"). ולהעיר, שמזה ששינו מל' המשנה "נוח לרצות" – אין הכרח שהסדר ע"פ א"ב מתאים יותר. וראה גם אג"ק ח"ב ע' קסג. ומ"מ משמע שם שהנוסח כאן בענו בענין זה הוא ע"פ סדר א"ב (ובאמת, בשאר תפלות שאינו על סדר א"ב מצינו אצל הפייטנים הל' "נוח לרצות"). ומה שנכפלו אותיות ק' ור' – מצינו כיו"ב בשאר פייטים).

ועוד שינוי, שבסידור תהלת ה' הניקוד "לְרָצוֹת", ובתורה אור – "לְרָצוֹת". והראשון עיקר (ראה באג"ק שם). גם בתהלת ה' ובסליחות בסופו: "עונה (ובמחזור – "העונה") בעת רצון", ובתורה אור – "העונה בעת צרה". וצ"ע שכבר נזכר "עונה בעת צרה" לעיל מינה על סדר הא"ב.

105 באם אין עשרה מתענים – אפשר לקרוא ויחל אם יש בביהכ"נ אף רק ג' מתענים.

אלא שו"א שכשמיני מתענין שלא מחמת חולי אין להקל, וכדמוכח בשו"ת קול גדול למהר"ם חביב סי"ד דמייירי רק באניסי – שו"ת שערי צדק (פאנעט) ס' קיט. פרי השדה ח"ג ס' קסח סק"ב. שם ס' קעט. וזכרון יהודה שם. אפרקסתא דעניא ח"א סע"ז ד"ה א"כ. בארות אברהם או"ח סל"ו. וגם בשו"ת צ"צ במהדר"ח או"ח ס' קיא מייירי באניסי (וכן בפס"ד שלו ס' תקסו. אבל שם י"ל דנקט' לדוגמא בעלמא). ועוד להעיר שבכ"מ כתבו רק כשיש עשרה מתענים בעיר, ונוגע לשלוחים הנמצאים בערים רחוקות. אלא, שבזמנינו כשאנחנו מתענים מחמת העדר הידיעה, כאנוסים דמי, וכתינוקות שנשבו. והב"ל מייירי כשפורשים מדרכי צבור בשאט נפש. ועוד, שרובם ככולם של הסבורות שהובאו בשו"ת הצ"צ שייכים גם בכגון דא. (ולסברת הישועי' סתקס"ו סק"ב לחלק בין תעניות הקבועות לתענית שגזרו הצביזר, שלא נכללו בכלל הגזירה רק מי שאפשר לו להתענות אבל מי שהוא חולה לא עליו הייתה הגזירה, אבל בד' צומות ות"ב מה שחלה פטור הינו משום פקו"מ ומיקרי תענית, וכיון דמצי עביד ע"י הדחק משוי שליח, יעו"ש, איכא למימר אדרבה, דחולה גרע מבריא שאינו מתענה, שבבריא ודאי דין בכלל תענית הוא).

בקביעות שנה זו, אם א' ג' מתענים קוראים בשחרית בפרשת השבוע כבכל יום חמישי – ראה שו"ת באתרא דרב ס' כב"ז.

106 קראו בתורה אחר חצות היום י"א שא"צ לקרוא שוב במנחה (שו"ת דבר יהושע ח"ה או"ח ס"ז). וטעמו הוא שלא תיקנו קריאה למנחה רק שקראו אחר חצות. (וכש"כ להיעות שאפשר לקרוא למנחה מחצות וא"צ להמתין עד ח"ש אחר חצות). ועיי"ש שהביא מי שחלק עליו, ודחאו. ועוד יש לדון מטעם אחר, שמצינו בכ"מ שדבר אחר עולה לו לכאן ולכאן, וה"ל י"ל שעולה לו גם לחובת מנחה. והנה, נתקשו בכ"מ בטעם שקוראים ב"פ בתענית (ולכמה דעות באמת קוראים רק במנחה וי"א שגם בב' וה' אין קוראים בת"צ בשחרית), ולרבינו מנוח תפלה פ"ג ה"ה "דצריך לקראות בתורה שני פעמים ביום" יתכן לומר שהחייב לקרוא ב"פ, גם אם שניהם אחר חצי היום. ויל"ע. ולהעיר ש"א אפי' בת"ב שאין תשלומין לקריאת של שחרית במנחה – ראה שו"ת שבט הקהתי ח"ג סק"ב. אבל איהו קאי להדעות שגם בקריאת דשבת שחרית ליכא תשלומין במנחה, והרבה חולקים). והטוב טוב, שישמעו מציבור אחר שקורא לחובת מנחה. וראה גליון פניני הלכה תצוה תשע"ח. דברי הצומות ס"ה סק"ח.

107 היו בזה כו"כ הוראות במשך השנים. ואכ"מ. במועל, המנהג כבפנים.

108 באופן כזה אין מדלגים בסדר הסליחות. והיינו שמתחיל מסלח לנו. גם אומר הידיו ("אשמנו") כדרבו.

[ודי בזה כמה שמניחים מקצת – והיינו מה שמדלג בסדר התפלה על תחנון – מחמת החתן ומילה. וראה קונטרס הסידור להגרא"ח ע"ה נאה סצ"א.

ולכאורה מקום לומר לדלג סלח לנו, כיון שנתקנו כנגד פסוד¹, והרי אמר פסוד² (ראה באג"ק, שנדפס בסליחות ע"פ מנהג חב"ד, לפני הסליחות לצ"ג, בהערה 2. והוא דלא מ"ש בסידורים חדשים).

אמנם, צ"ע מהי השייכות בין סלח לנו לפסוד¹. ועד כאן לא שמענו אלא בפסוקים שלפני הסליחות, שעל פסוקים אלו נתיסדה הסליחה שלאחריהם (ראה בליקוט עטמנים ומקורות לסליחות הג"ל ד"ה הסליחות וד"ה אבד חסיד. ובאג"ק שם מציין לבלבד ומנהיגים. אבל לבלבד סתקס"א נזכר רק בנוגע להפסוקים. ובמנהיגים טירחא (שבפשוטו ז"כ בציון למנהיגים, כרגיל בכ"מ. וראה בליקוט שם ד"ה אין נפתח), וכן במנהיג מהרא"ק, לא מצאתי מזה כלל. ושלחן מנחם ח"ג ע' קטו הדפיסו המכתב בשינויים. אבל בג"ל, כ"ה במכתב שנדפס עם הגהות בכת"ק בתשו"ה בריון-קלמנסון י"א חשון תשפ"ה.

ולכאורה הכוונה שמן לך ה' הצדקה עד אחרי סלח לנו חטיבה אחת היא הכוללת כמה פסוקים, וכולם כנגד פסוד² (אך ששלח לנו גופא אי"ב פסוקים). ואפשר לקדם גם על כי על רחמיך שאחריו הכולל בתוכו פסוק דיומאר אני אעביר גו'. (ופוסט אז טרם כו' – ענין ב"פ, שהוא פתיחה, וכבהערה שם שמה"ט אין לאומרו בסדר התפלה ולא מחמת שהוא כנגד פסוד². ולהעיר שבנוגע לאשרי נזכר שם טעם בפ' ע"ד דלגו לפי שכן, ובהערה שם שבהערה, אך שלאכאורה היינו ת"פ פסוד¹. ובפשוטו, ר"ל שבאשרי פשוט הדבר, כיון שאמר אותו דבר ממש בתפלה). וא"ש בסדר הסליחות, שהסליחות עם י"ג מדות במקום שמו"ע, וכל הקודם לסליחות – הוא כנגד פסוד². (ואף שפסקוי דרשו גו' בסליחות לצ"ג ודאי כנגד פסוד² הוא, ואין לדלגו – ה"ט שו"ת מעיקר וגוף הסליחות, ועדיפי ממנה שנאמרו ברוה"ק ולא תקנת דרכים ונביאים, וכמו שפשוט שאין לדלג גוף הסליחות מחמת שהם כנגד שמו"ע, לפי שכבר התפלל).

ואין לומר שכמו שבנוגע לאא"א שפוט שאינו כנגד פסוד² (וטעם השמטתו בסדר התפלה – לפי שכבר אמרו), לכאורה כ"ה בפשוטו בנוגע סלח לנו, שלפי פשוטו שייך ובהקדמה לפיטו אז טרם כו' שלאחריו, שהוא פתיחה לסליחות, ומסתיים ברחמיך הרבים, בכדי לפתוח בכי על רחמיך בו' שאח"כ (ובכיום ראשון וער"ה – ראה גם בליקוט שם ד"ה אין נפתח. וכי על רחמיך כו' הוא בהקדמה לאא"א) – שמתברר יותר שסלח לנו הוא סיום דפסוקי לך ה' הצדקה ושמוע תפלה, ובה שם בכדי להסמיכו לפסוק (תהלים כה, יא – בשינוי), למען שגו' וסלחת לעוננו כי יב הוא, שלשולוי סליחה לסליחה (כדרך הפייטנים והסליחות).

בשיחת ט"ו תמוז תשמ"ב – אחרי אמירת ברכה אחרונה בסוף ההתוועדות – נתבאר, שקודם אמירת הסליחות בי"ז תמוז, מיד בהתחלת שלושת השבועות, מתחילים ומקדימים באמירת שלושה פסוקים, והפסוקים הם העיקר בסליחות, ובדוגמת תפלת שמונה עשרה בתפלה. ובפסוקים הנ"ל גופא – בסדר מדויק, שלא מתחילים בענין של "חשבון צדק", אלא ההתחלה היא בפסוק "אל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ", שפותחים בשטורעם, באמירת פסוק, שהתורה עצמה אומרת, שאסור להניח להקב"ה לשתוק, מלבנות את ירושלים. וגם זה אינו מספיק, ועדיין אסור להניח לו לשתוק, ויש להפציר ולבקש, עד שירושלים תהי' במצב של "תהלה בארץ". והטעם לכך, בפסוק השני "כי עמך מקור חיים", שמאמינים שהקב"ה מהווה ומחי' ומקיים הכל, ובודאי שכללות ענין הגלות נעשה ע"י הקב"ה – "עמך", והוא קשור עם "מקור חיים" כפי שיתגלה לעתיד לבוא, שאז יתהפך החושך לאור, אבל בכדי ש"נראה אור" הוא "באורך" ע"י התורה, שהתורה מאירה דרכו של יהודי ואומרת "אל תתנו דמי לו". ורק לאחר זה נעשה המוח והלב רגוע, שאפשר לעשות תשובה שלימה, כבפסוק השלישי "אלקיני בושנו במעשינו ונכלמנו בעוננו". ומובן, שהענין שהזמן גרמא ועיקר השטורעם הוא "אל תתנו דמי לו". ובאשר לענין התשובה – כאשר מחליטים בתוקף המתאים ש"בושנו במעשינו" ה"ז כבר תשובה שלימה וכו'. ועוד זאת, תשובה היינו לשוב אל ה', ולכן כאשר פונה אל הקב"ה באופן ד"אל תתנו דמי לו" הרי זו תשובה אמיתית.

נכון ללמוד פירוש המילות של הפיוטים והסליחות¹⁰⁹.

טוב לעמוד בשעת אמירת הסליחות, ומי שקשה לו יעמוד עכ"פ בשעת אמירת אל-מלך יושב¹¹⁰, י"ג מדות, ובשעת אמירת הווידויים.

המתפלל ביחיד אינו אומר י"ג מדות¹¹¹, ולא ויעבור¹¹². המתפלל במתינות ואינו מספיק להגיע למקום שהציבור עומדים בסליחות, יפסיק במקום עמידתו בסליחות גם באמצע הפרק בכדי לומר י"ג מדות עם הציבור¹¹³. וממשיך אח"כ לומר כדרכו.

פתיחת הארון: כשהס"ת מונחת בארון הקודש אע"פ שהוא פתוח אין צריכים לעמוד, אלא שהעולם עושין כן דרך כבוד לעמוד כל שהארון קודש פתוח ואין חיוב בדבר. ויש מחמירים עכ"פ כשרואה הס"ת. ויש להקל בזקן וחלוש¹¹⁴.

בקריאת התורה, נוהגין כשמגיע הקורא ל"שוב מחרון אפך וגו'", הקהל אומרים בקול רם, וכן כשמגיע להי"ג מדות אומרים הקהל בקול רם ה' ה" עד "ונקה" וכן ב"וסלחת וגו' ונחלתנו".

אלא, שבסליחות לת"צ, שנהגו לאומרם באמצע חזרת הש"צ (כבשו"ע סתקס"ו ס"ד), ל"ש לומר שנתקנו כנגד פסוד¹¹⁵, שהרי כבר אמר פסוד¹¹⁶, ומסתבר שסלח לנו ואי"א נתקנו כפתיחה לסדר הסליחות. ומפורש בליקוט שם ד"ה סלח לנו, ש"נמצא בתחלת כל הסליחות (גם בה"ב כו') כהקדמה לא"ל אך אפים". וי"ל גם כהמשך לברכת סלח לנו כשאר הפיוטים בחזרת הש"צ עד"ו. ולכן, מנהגנו לדלג סלח לנו ואי"א כשאומר באמצע התפלה, שאין לזה מקום שכבר אמר אי"א בתפלה. (ודלא כפי שרגילים לפרש, שסדר הסליחות שבסידור לת"צ מקורם מסדר האמירה לפני התפלה, אף דקושטא קאי כשאוומר לפני התפלה אין לדלג כלל). ולפ"ז כשא"א תחנון, שפיר יש להתחיל בסלח לנו. וכבר נז' בהערה לעיל שבקונטרס הסידור שם נקט שגם כשאומרים סליחות בסדר התפלה, מתחילים מסלח לנו. וכ"ה בסידור לקוטי תורה ויוליא תער"ב. ואין מנהגנו כן, כנ"ל. ולאידך, כתב שם במוסגר, שכשיש ברי"מ או חתן בביהכ"נ ואי"א תחנון מתחילים מאי"א. ולכאורה לא דק, והכוונה גם בזה (ובמכ"ש וק"ו) להתחיל בסלח לנו.

ועלה בהסכמה אתנו (מטעמים כעין הנ"ל) הרה"ח הרלו"צ שליט"א ראסקין.]

109 ובנוגע לאמירת הסליחות ע"י הנשים בשפה המובנת – ראה שו"ת אתרא דרב ס' ד'רתי.

110 בנוגע לנוסח "כמו שהודעת" (או "כהודעת") ב"אל-מלך" ו"כהודעת" ב"אל אך אפים" – ראה שו"ת באתרא דרב ס' טו'תרסה.

111 בנוגע אמירתו בניגון וטעמים כקורא בתורה (והובא ד"ז גם לענין סליחות – כ"ה בפשטות בשו"ע או"ח סתקס"ה ס"ה דקאי לענין סליחות. וראה במט"א סתקס"א סכ"א ועוד) – ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב ס' ד'תרעא. ולדעת הכה"ח ס' קלא סק"ג, רק בסדר התפלה נכון לאומר בניגון וטעמים, משא"כ בסליחות.

112 והנה, י"א שידלג גם תיבות "כור לנו היום ברית שלש עשרה" וכן בסליחות במקום שזכור זכות שלש עשרה מדות – כ"כ במט"א שם. וראה ט"ז סתקס"ה סק"ה. והעתיקו בשתיקה בא"ר סק"ז (וצ"ע במשנ"ב שם בשעה"צ סק"י שהעתיק באו"א). וראה בערוה"ש שם ס"ז. וראה שו"ת מנח"א ח"ג סכ"ב ש"ה גם באומר בניגון וטעמים, עיי"ש.

אבל י"ח בזה, וס"ל דשפיר דמי לומר תיבות אלה בכל גווי – כ"מ קצת בדעת המנ"א סק"ו. וכ"כ בברכ"י ס' קלא סק"ה. וראה הנסמן בכה"ח שם סק"ה. ובקצה המטה סתקס"א סק"ה שכן המנהג. ושכך מפורש בשבחה"ל סרפ"ב.

113 ואם התחיל אמירת י"ג מדות עם הציבור די בכך, אף שמאריך באמירתו, וכן יכול להתחיל כשהציבור באמצע אמירתו. אבל לא די בכך שהתחיל א"ל אך אפים וכדומה, וכן אם הציבור כבר גמרו אין ליחיד להתחיל לומר י"ג מדות – ראה בכ"ז שו"ת באתרא דרב ס' כג'תרנו.

114 וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב ס' כב'תפנ.

ובכל אלו, העולה לתורה וכן החזן הקורא אין אומרים אותם פסוקים עם הקהל, ויש להקורא ומי שעלה לתורה לשתוק, רק אחד כך כשסיימו הקהל אז קורא החזן עם העולה בתורה, שיקרא הקורא בדרכו, וזה העולה לתורה עמו בלחש. ומעשה רב, להתחיל עם הקהל ולגמור עם החזן¹¹⁵. וראוי ליזהר שהש"ץ ימתין עד שסיימו כולם ואח"כ יתחיל לקרות כדי שישמעו כולם מהספר תורה.

טעה וקרא בפרשת השבוע, בקביעות שנה זו שחל ביום הקריאה, אין מחזירין אותו, אפילו נזכר באמצע הקריאה.

ביום י"ז תמוז... יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים¹¹⁶) פרשת היום ע"ד צום הרביעי... (ע"ד שבכל יום אומרים שירו של יום וכיו"ב). ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לע"ל, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים ע"ד הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר (כמבואר במ"א בענין יעקב ועשו האמורים בפרשה¹¹⁷). היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לע"ל, ואדרבה – ע"י הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, ה"ז מגדיל השמחה והיום טוב¹¹⁸.

המבשלים היום לסעודת שבת: באם נצרך לטעום ממאכלי שבת לראות אם יש בו מלח ותבלין, יש לסמוך להתיר לטעום מעט ולפלוט.

סדר התפלה למנחה

יש להקדים קריאת התורה, ההפטורה ותפלת מנחה שיהיו קודם בין השמשות (היינו, לסיימן קודם שקיעת החמה בשעה 8:19¹¹⁹).

115) ונתבאר בארוכה בשו"ת באתרא דרב ס' לח'רעז.

116) מלכים ב, כה, ג.ח. ירמיה לט, ב.ז. זכריה ח, יח"ט.

117) לקו"ש ח"ב ע' 341 ואילך. לקו"ש ח"ל ע' 145. ועוד.

118) סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 547 הערה 63.

119) והיינו, שנוסף לזה שראוי להקדים להתפלל לפני השקיעה גם בשאר ימים, הנה, ביום תענית בפרט נכון להקדים מחמת כמה טעמים וחששות.

ובהקדמה, שגם לענין תפלת מנחה בכלל, כתב אדה"כ בסדר הכנסת שבת רק ש"אין למחות ביד המליקין וכו' בפרט בשעה ד"ח בימות החורף שהימים קצרים, אבל ודאי שאין להתפלל אז לכתחילה, שזמן מנחה עד שקיעה"ח (וראה הנסמך בקובץ העו"ב חגה"ש תשע"ד). ובמק"א – בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"טו – הארכנו בהחילוק בין נטילת לולב ביה"ש ושאר מצוות שאינו מברך ביה"ש לתפלת מנחה. ועי"ש (ובהנשמת שם) גם מחמת הסכרה שפלה דרממי ניהו. ועוד, שעכ"פ עולה לו למעריב. ואכ"מ.

אמנם, בברכת התורה בקריה"ת וברכת הפטרה חמור טפי. וסב"ל. ואף שיש לצדד ללמד זכות לסמוך להקל ממכה טעמים וכדלקמן – לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה.

[ומהסברות להקל, נוסף להדעות שבכ"פ שקורא בתורה מברך "בכל עת שייסכימו עשרה מישראל", וגם שבברכה"ת בשחרית לא נתכוונו לפטור קריה"ת, וכש"כ להדעות שברכה"ת בעת קריה"ת דאורייתא. וגם שספק איסור דרבנן דברכה לבטלה אינו דוחה ספק מ"ע דאורייתא דברכה"ת. ובכלל ברכה"ת אינה כ"כ ברכה סתמה, ראה שו"ת הצ"צ במהדו"ח או"ח סי' קיא (לענין קריה"ת בת"צ בג' מתענים), ועי"ש גם לגבי ברכה אחרונה. ועוד שם, שעכ"פ כשצריך לקרות מספק י"ל דצריך לברך. ובנדו"ד יש לצרף הסברה שעדיין יושבים בתענית. וחזי לאצטרופי מחמת ביה"ש דר' יוסי. וכנהנה בכמה סברות. וראה בחלק מהנ"ל בשו"ת דברי יהושע ח"ג ס"ג.

אולם, וכתב לא פלטינן מספיקא, שהרי העיקר לדינא שאין לברך בקריה"ת בכל עת מצוא, למרות סברות הנ"ל. וכן העיקר לדינא שאין חילוק מחמת ברכה"ת ביחיד ובציבור (הארכנו במק"א. ואכ"מ). וגם שסברו וק מועילה רק לגבי ברכה לעולה הראשון. וכמה חשש אדמו"ר הצ"צ בשו"ת או"ח ס"לה שלא להוסיף בקריה"ת משום חשש ברכה שא"צ. ויש לחלק. וכש"כ שאינו מועיל לגבי ברכת הפטרה. ואנן קיילין לעיקר ששב"ל אפי' בכמה ספיקות. ועיקר דברי הצ"צ להקל לקרוא בתורה כשיש רק ג' מתענים – לפי שהעיקר שבת"צ חובה ממש לקרות בכל גוויי עם כשאנו מתענה, ולא מחמת סברות הנ"ל, משא"כ כשספק אם עבר התענית. ואם מחמת הדעות שמויתר לקרוא בלילה (ראה שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קנח. פני מבין סי' 5. ועוד) – היינו לפני עלוה"ש, ולא בלילה שלאחריו כשכבר עבר זמנו. ואפי' את"ל להקל בב' ו'ה – דאכתי איכא טעמא שלא יעברו ג"י בלא תורה, והרי י"א להשלים ביום שלישי. וגם בביטולו הקריאה ביום חמישי, שכבר עברו ג"י – אכתי עדיף לן שלא יעברו עוד יום (וראה בנו"כ השו"ע או"ח סי' קלה ס"ב – באה"ט, ברכ"כ, משנ"ב ובה"ל שם). ובשבת מנחה – איכא עכ"פ הסברה דתוס"ש. ודוחק קצת. אבל בקריה"ת דמועדים וימי הצומות, הרי כבר עבר זמנו. ולכמה דעות אסור מדינא לקרוא בתורה שלא בזמנו ואפי' ללא ברכה. וראה שו"ת משיב דבר ח"א סט"ז. תורת רפאל ס"ב. אג"מ או"ח ח"ב ס"לה. ואיכא גם משום מיחזי כשקרא – ו'ה – דאכתי א"ב ב"ב. שו"ת הצ"צ או"ח סי' ק"ו. שם ד"ה ומעטה. אבל יתור נאה שבמקום ספק ליכא לימחש כ"כ, אלא שאין לו לברך. וראה שו"ת רבבות אפרים ח"ה ס"צ. ואשיבה דברי מוזסון או"ח ס"ד.

והנה, מצינו בכ"מ שכשהשעה דחוקה יתפללו מנחה ואח"כ יקראו בתורה (ראה מקו"ח סר"ב בקיצור הלכות. שם סי' קכד ס"ב. ועוד). ולא נתפרט אם היינו מחמת שלא יספיק הזמן לשיניהם, ואם מחשש שימשך בלילה, או מחמת המציאות שאין אור היום לראות, ואם הוא אחרי שקיעה"ש או בביה"ש דר"ת, ועוד כמה פירושים ע"ד. ועכ"פ, עדיין לא נתפרש להדיא להתיר לקרוא ביה"ש (אף שמתסבר דהכי קאי. ולהעיר, שבכלל, שקו"ש אם מקום לקרוא אחרי שגמר מנחה, אף שהעיקר שאפשר לקרוא אחרי מנחה, עכ"פ בת"צ. וראה שו"ת תשובה

גם בבמנחה, מוציאים ס"ת וקורין ג' גברי בפרשת ויחל משה. ומפטירין דרשו ה' במצואו¹²⁰.

סדר התפלה למנחה: וידבר, אשרי, חצי קדיש, ויהי בנסוע, קריאת התורה, הפטורה וברכותי, יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה ("עננו"), חזרת הש"ץ, תחנון ואבינו מלכנו הארוך, ואנחנו לא נדע, קדיש תתקבל, עלינו, קדיש יתום.

בתפילת העמידה אומרים כולם "עננו"¹²¹ בברכת "שמע קולנו". שכח היחיד ולא אמר, ראה

מאהבה ח"א סכ"ח. קנין תורה ח"ב ס' קכו. ועוד.) והמסופר שבכ"מ קראו בשבת מנחה ליד החלון מחמת שאיחרו מאד זמן מנחה – הרי אפשר שהוא ממש קודם ביה"ש, וכשעדיין ה' אור היום קצת.

וצ"ב החילוק בין ברכה על קריה"ת, לקריאת הלל, שיכול לקרות כל היום עד צאה"כ (שו"ע אדה"ז סתפ"ח ס"ג). אבל במק"א (בלוח לימים טובים ולחנוכה) כתבנו דהיינו שלא בברכה. כן בג"כ זמנה עד צאה"כ כדלקמן, ובפשוטות – היינו בברכה (אא"כ נאמר שלמסקנת אדה"ז בסדר הכנסת שבת אינו כן, וכדלקמן).

ולענין אמירת הש"ץ או"א ברכנו אפשר לאומרה בין השמשות. וראה לבוש סתרג"ג ס"ד וש"ע אדה"ז שם ס"ח, אפי' בנוגע לנ"כ, שצ"ל קודם צאה"כ, ומשמע שביה"ש מותר. וכ"מ בפ"ר ס' קכט. כנה"ג שם. ועוד. וכש"כ בנוגע אמירת או"א וכו', עיי"ש. וצ"ע בק"ב בסיוע הסעיף: מבעוד יום. וראה בפמ"ג שם סק"ג שנתפסק לענין ביה"ש. ובמשנ"ב בשעה"צ סק"א צירף כמה סברות להיתר בביה"ש (ביה"ש דר' יוסף, דעת ר"ת, וכנראה גם הדעות שנו"כ בלילה), ונשאר בצ"ע. וראה הנסמן בשו"ת יחוד"ח ח"ו ס"מ. יוסף לקח פרץ מועדים ח"א סל"ו. ועוד. וצ"ע בטעמו של הלבוש ואדה"ז. גם יל"ע אם אדה"ז בסידורו (שחזר בו בכמה דברים בענין בין השמשות) ס"ל נמי הכי. ולהעיר מהוראת שעה לישא כפיס בניעלה מוקדמת (בשנת תרמ"ו – סה"ש תרצ"ג ע' 80. בשנת ת"ש – ראה מבוא לסה"ש תרצ"ד ע' 7 מ' מהנסמן שם). ואינו ברור אם הקדימו גם לפני השקיעה, או רק לפני צאה"כ, ואת"ל לפני השקיעה, הרי בשנת ת"ש אפשר שה' מחמת הסכנה (כמסופר שם. וראה בתשו"ת ליון-ווילהעלם כ"ד אד"ש תשס"ה ע' 24).

120) בן עה"מ יכול לעלות שלישי ולהפטיר אם יש מנין או רוב מנין אשכנזים, או שכן מנהג המקום – ראה בשו"ת באתרא דרב ס' מא"ש. 121) ומי שאינו מתענה מחמת חולי – יאמר "עננו ביום צום תענית זה" (כ"כ כמה פוסקים: ב"ח סתק"ה ד"ה ומ"ש לא שנא, והובא במקו"א סתק"ה ס"ב, בעירת קנינים רס"ב תקסה, בא"ז סתק"ה סק"ג, חיי"א כלל קלב סל"ג, שת"ז סתק"ה סק"ג, ועוד. ורק שבמאמר סתק"ה סתק"ה וי"ש) וי"ש סק"ב. סתק"ה סתק"ה (כתב להשיג (כדלקמן). אלא שהעדי בעצמו שלא מצא להאחרונים שהעירו בזה על הב"ח. ומש"כ שם שבכ"א נוסח הטור הוא "ביום צום תענית זה" – הנה, באמת י"א לדלג כל התיבות, או שיאמר "ביום צום תענית זה" וכו' בב"ח, עט"א, א"י, ועוד. אבל במג"א דלקמן כתב כנ"ל. וצ"ע מש"כ בשו"ת סתק"ה סק"ה ב"ש"ץ שאינו מתענה שיאמר "ביום צום תענית זה", למרות מש"כ שם סתק"ה סק"ג שהנוסח בכלל הוא "ביום צום תענית זה". ושם שבאינו מתענה יאמר "צום צבור זה").

[ובדעת הב"ח, נראה דס"ל להב"ח שבמתפלל עם הציבור שאני. ואפשר גם במתפלל לעצמו, כיון שאינו קובע ברכה בפ"ע (והרי לדינא ש"צ שאינו מתענה ואירע שעבר לפני התיבה אומרה בש"ת כיחיד ואומר "ביום צום תענית זה" – מג"א סתק"ה סק"ז. ומזה משמע שגם במג"א נקט כהב"ח. איברא, דשאני ש"צ עדיף שהוא שלוחו של הציבור. ומש"כ במג"א סתק"ה סק"ג (והעיר מזה במימי שלמה קמחי סתק"ה ס"א) – קאי בשאר צומות ולא בד' צומות. וג"ז רק בדרך "משמע" ולא לדינא. ועוד דסדים עלה לעיין בסתק"ה ס"ה ובב"ח. ומנא לן שבסו"ד לא הכריע כב"ח. והרי בסתק"ה פסק כוותי' עכ"פ בדיעבד.) וגם לא מיהו כשיקרא מחמת דילוג התיבות כנ"ל. וראה גם בב"ח סתק"ה ד"ה יש הלאומים, במה שלאומים אלא במנחה חלש בולמוס, שלא ללשונת הנוסח לכל הציבור בשו"ת – כן נראה בכונתו. ותמוה מה שבשו"ת שבה"ח ח"ח ס' קלא הכריע נגד כל הני רבוותא מחמת דעת הגאונים שאין אומרים אלא במנחה מחשש בולמוס, והרי הב"ח עצמו נוקק לזה, כנ"ל. וגם בט"ז סתק"ה סק"ב כתב להדיא שאפשר לומר גם בשו"ת באם מדלג התיבות. והנה, במשנ"ב סת"ר משנתו לכאורה, שבסתק"ה סק"ג כתב בשם נה"ש (והב"ד ככה"ח שם סק"ח). אבל בסתק"ה בבה"ל אחרי שהב"ד החיי"א כתב בשם המאמר דמיהו כשיקרא, ושדבריו נכונים (והביאו ככה"ח שם סק"ו). ויש שכתבו לחלק בין הפטור מתענית למי ששכח ואכל. ודוחק. ועוד, שבדברי המשנ"ב חס בשם נה"ש, ומימקו עמו מחמת שהוא יום תענית, ומה לי אם שכח ואכל או חלה היום. וא"כ גם זאת, שבבה"ל שכתב שלא לומר עננו, הב"ד המאמר סתק"ה סק"א, שהכריח כן מהט"ז שם סק"ד (ואכן בפמ"ג במ"ז שם הקשה על הט"ז, דשאני כשאומר ביום צום תענית זה. וכנ"ל ש"כ הט"ז בעצמו בסק"ג שיכול לומר אף בשו"ת בדילוג התיבות), ובט"ז שם הביא להקשות בהחילוק בין ש"צ שאינו מתענה לשמא ארזנו בולמוס – עכ"ל דלא חילק בהכי, אם הוא מחמת חולי פטור מתיקרא, או שאחזו בולמוס שכח התענה ש"צ שאין משלים א"כ. ויל"ל. וראה עז"ב ס' זכרון עיונים בתעניות ח"א ע' תתיח. וחזר ע"ז בשו"ת – שביעור שלמי תודה ביה"מ צ"ע י"ט, ושם נטה קו. ומחוורתא כדמיקרא. ועוד צ"ב, שאם בשכח ואכל שם תענית עליו מחמת שמשלים תעניתו, מדוע הוצרך לשנות ולומר "ביום צום תענית זה".

ויש שכתבו לחלק באו"א בין ד' צומות שבת"ק (ואכן בנה"ש כתב הסברא "כיון שתיקנו חכמים להתענות בו") לתענית שגזרו הציבור. וקרי החילוק כבר מוצא בסו"ד במג"א כנ"ל. וראה העמק שאלה סס"ו סק"ג. והביא גם ממאירי. אלא שהמנהג שאומרים עננו רק במנחה (מחשש בולמוס) גם בד' צומות). וראה גם במקו"ח שם, שהוא ע"ד ההזכרה "ביום חגה" ס' הזה"ה גם כשאוכל בבית ולא בסוכה. ונראה, דס"ל שהוא גביר מעין המאור. ולהעיר שגם בערה"ש סתק"ה ס"ב שמימי לא שמע מי שיהנוג כן לומר עננו ביחיד שאינו מתענה – איכא לדחוק דקאי בשאר ת"צ ולא בד' צומות. והו"ו כתב בסתק"ה ס"י שבת"צ הקבועים יכול ש"צ לומר עננו (ואפי' ביום צום תעניתו), אף ש"ל צ"ע עדיף, כנ"ל. ויש שר"ל שבסתק"ה הוא רק לדעת המחבר, שאומר עננו בכל הפתולג, ולא לרמ"א שאומרים רק במנחה מחשש שיאחזנו בולמוס. וכז"ל דחיק ואתי מרחיק (בכונת משנ"ב ובכה"ח שהב"ד). ובפרט שבנה צי"ו"ן ממקום למקום. ובד"כ, מש"כ במשנ"ב עיקר לגבי דבריו בבה"ל, ובפרט שבמשנ"ב נכתב באחרונה – בסתק"ה ח.

ולמעשה, נראה ששני החילוקים גם יחד אמת לקולא, שמי ששכח ואכל אפי' בתענית שגזרו ציבור יכול לומר עננו. שבת"צ מד"ק גם החולה יכול לומר עננו. ווראה בכתבי רח"א ביהאוסקי, נדפס מכת"י בקובץ הערב"ב ע' 3 (וראה שם ע' 2). והעמיט בל אדה"ז בסידורו, שאף כשאינו מתענה יכול לומר עננו. ויש שר"ל שיש לומר עננו "ביום צום תעניתנו", או שביש ציבור שמתענים יוכל לומר עננו. וכש"כ למש"כ בשו"ע הצ"צ או"ח ח"ב ס' קי להקל לומר עננו אפי' בברכה בפ"ע בד' צומות הקבועים כשיש עכ"פ ג' מתענים (וכנ"ל אצלנו בלוח בשו"ת).

וגם קטן יכול לומר כן, דלא כמפקקים, ואיכא משום חינוך שכשיגדיל יתחייב לצום ויאמר עננו, ובפרט אם נאמר שבחולה אומר עננו, א"כ לכשיגדיל גם אם יהא פטור יאמר. ואדרבה, בקטן עדיף שאינו בר חיובא, וליכא כ"כ חשש מיהו כשיקרא, שפשוט שכונתו ליום

בטבלא שבסוף הלוח.

בחזרת הש"ץ ואמר הש"ץ "עננו" בין "גואל" (ברכת "גואל ישראל") ל"רופא" (ברכת "רפאנו"), וברכת כהנים ("אלקינו ואלקי אבותינו") לפני שים שלום.

הלכתא למשיחא: בר"ד משיחת ח"י תמוז (תענית י"ז בתמוז נדחה) תנש"א, שיום זה יכול להיות יום שבן דוד בא, ובמילא יאמרו בתפלת המנחה לא בנוסח דיום התענית אלא ענינים של שמחה, שבברכת "שמע קולנו" מותר להוסיף כמה ענינים.

בר"ד הנ"ל, שכשיבוא משיח צדקנו היום יחסכו לקרוא בתורה במנחה¹²².

דברי כבושין אחר מנחה¹²³.

צאת הצום¹²⁴ [וזמן תפלת ערבית] בשעה: 9:04.

זמן קריאת שמע בלילה הוא משעת יציאת שלשה כוכבים קטנים. ואף שמן הדין די בכוכבים בינונים¹²⁵ – לפי שאין אנו בקיאים בהם¹²⁶ צריך להחמיר ולהמתין עד שיראו קטנים¹²⁷. ולכן, נכון לחזור ולקרוא קריאת שמע כמה דקות אחר כך¹²⁸.

לענין מצות עונה במוצאי תענית – ראה בהערה¹²⁹.

יום ועש"ק פרשת פינחס, ח"י תמוז

העברת הסדרה שמו"ת – פ' פינחס¹³⁰. לעוד פרטים על העברת הסדרה ראה גם לקמן בערב שבת פרשת מטות-מסעי.

חייב אדם למשמש בבגדיו עם חשיכה, ובפרט שלבשו בגדי שבת בחג הגאולה.

הדלקת נרות שבת קודש בשעה: 8:12 (18 דקות לפני השקיעה).

התענית. שו"מ שכך הורה הרש"ז ריגר מבריסק (כאל תערוג שטיינמן עובדות ע' תשפ"ה). והחולקים, אינה ס"ל שגדול שאינו מתענה אינו אומר). ועיקר הסברא ש"י"א שאם הקטן מתענה יאמר עננו, אינו מובן, שאם פטור הוא, מופקע הוא מתענית, ומאי מהני מה שמתענה).

122) ויל"ע אם הכוונה רק למנחה, או דבהכי עסיק התם (דמייירי בשעת מנחה). ולהעיר מהשק"ט בקריה"ת במקום שאין מתענים (ראה לעיל), אם הוא חובת היום או שייך לענין התענית. ויש שכתבו לחלק בין שחרית למנחה. ולהעיר שאת"ל שיקראו בתורה כדן יו"ט – ה"ז רק בשחרית ולא במנחה.

123) ראה לקו"ש ח"כ ע' 352 (וש"ג) ע"ד מנהג כמה קהילות בעבר לומר ביום התענית בזמן מנחה דברי כבושין לעורר לתשובה, ושכדאי לעורר ע"ד מנהג הנ"ל במקום האפשרי – שיאמרו אחר מנחה (לכה"פ כמה מלים) דברי כבושין או מזמור תהלים המתאים, ובמקום שאא"פ – שיחשבו עכ"פ דברי כבושין.

124) זמן כוכבים בינונים לאדה"ז.

125) שפסקו בגמרא הלכה כר' יוסי לחומר א כמו בקריאת של ערבית שאינו ודאי לילה עד צאת הכוכבים הבינונים בגודל גופם ברקיע ובאורם.

126) והארנו בזה בקובץ אה"ת ג' תמוז תשנ"ו. וראה משלחן הבד"צ שבועות תשע"ה.

127) ובסדר הכנסת שבת כתב אדה"ז "להחמיר בקיץ (במדינות אלו) לענין ק"ש של ערבית עד שעה שלימה אחר השקיעה". ונתבאר שם אצלנו.

128) והעיר המזכיר הריל"ג ע"ה, שבפעם הראשונה שהרבי רצה שיתפללו בתענית ציבור מוקדם, אמר לי לגשת להרה"ח ר' שמואל הלוי לויטין, באמרו שהרי הוא רב פוסק דינים, ולבקש שישכים להתיר להתפלל ערבית, ולהכריז שאח"כ לאחרי שיה"ה 36 דקות אחרי השקיעה לקרוא ק"ש שנית (ולא הזכיר שיכולים לסמוך על ק"ש שקוראים בק"ש שעל המטה), ושכן ה' – ואולי יותר מפעם אחד – שהורה להכריז הנ"ל.

וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב ס' ג'רג. ושנ"ת.

129) אם אינו מרגיש חולשה – מותר. וראה בשו"ת באתרא דרב ס' לטרנט.

130) ההפטורה – דברי ירמיהו (מ"תלתא דפורענותא").

ולכאורה יש לומר ביחיד גם ההפטורה ששייכת לפרשת פינחס (ע"פ היום יום ל' סיון (וראה שם ד' טבת. סה"ש תרצ"א ע' 229) שבהעברת הפרשה שמו"ת קורין שתי ההפטורות "אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות ו**כיוצא בזה**". וגדולה מזו מצינו בשה"ש תרח"ץ ע' 289 (במהדו"ח), בהנהגות ב' ניסן פאריז צ"ח, בה חל ע"פ בערב שבת, בנוגע הפטורת וערבה בשבת הגדול, ש"ביחידות אומרים ב' ההפטורות". ומשמע ש"ל לומר וערבה בכל שה"ג (ולא רק איפכא לומר גם הפטרת השבוע בקביעות ע"פ שחל בשבת). ואינו דומה לקריאת ההפטורה בקריאת שמו"ת דפ' מטות-מסעי, כדלקמן בלוח שם).

שבת קודש פרשת פינחס, י"ט תמוז

יום כניסת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לבריתו של אאע"ה (בשנת תר"ם) ויום השביעי דחגיגת הבר מצוה שלו (בשנת תרנ"ג).

במעלת י"ט תמוז, יום שמחה גדולה, והשייכות ל"בין המצרים", כטעימה מגאולה העתידה – ראה הנסמן בהערה¹³¹.

בשיחת ט"ו תמוז תשמ"ה¹³² (בקשר ליום הברית של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע): "הימים האלה נזכרים ונעשים ברוחניות, מען לעבט זיך אבער אין עולם העשי' – דארף מען זיך משתדל זיין און געפינען אזא מין ענין וואס דאס זאל מתיר זיין א שמחה אין דער יום הברית. . צי דאס וועט זיין א ברית מילה, אדער א פדיון הבן אדער בכיו"ב – א ענין וואס דאס איז ע"פ שו"ע דארף מען מאכן א שמחה אפילו ווען דאס טרעפט אין דער דריי וואכן. און אט דעמאלט זאל מען מאכן אט דא די שמחה. און אויכעט מדגיש זיין אז בגשמיות על פי הלכה – טאקע דאס איז דער עיקר הטעם; אידן און חסידים לעבן דאך מיט נשיא דורנו, וואס משנה לשנה פונקט ווי ער איז געווען חי בשעת זיין ברית בפשטות, אזוי מדי שנה בשנה ביום הברית איז ער הולך ונתעלה און הולך מחיל אל חיל, במילא איז דאך דער יום הברית פון היינטיקן יאר [תשמ"ה] וועט עס דאך זיין דער הונדערט און זעקסטע מאל פון זיין ברית, איז דאך דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי ס'דארף זיין די שמחה דעמאלט.

מען דארף אבער אראפנעמען די טענה פון אלה אשר תואנה המה מבקשים, אפילו ווי דאס איז פארבונדען מיט עולם ההלכה – איז דאס ניט קיין תואנה, נאר א טענה צודקת. איז דערפאר דארף מען אויסגעפינען א פדיון הבן אדער א ברית מילה, וכיו"ב א ענין וואס איז ניט נאר מתיר א שמחה ע"פ שו"ע, מען קאן זיכער אויסגעפינען א ענין וואס וועט אויכעט געבן כח און עידוד אויף מאכן א שמחה ביום זה. און אט דעמאלט בשעת מעשה זאל מען רעדן וועגן דעם ענין ע"פ הלכה, א ברית אדער א פדיון הבן וכיו"ב. און גלייך דערנאך, אדער פארדערויף, חזר'ן אן ענין אין חסידות פון דער בעל הברית, פון דער רבי דער שווער – נשיא דורנו, וואס ער איז חי בחיים און מידי שנה בשנה וועט אלץ מער ניתוסף. . ממשיך זיין אין די פארברענגענישן. . און ביום הברית אויכעט זיכער. . באופן מיט די הגבלות ווי אין שולחן ערוך. און ווי חסידות איז מבאר – א הגבלה וואס מ'איז זיך אליין מגביל איז די הגבלה קיין הגבלה ניט, בשעת די שו"ע אליין איז דאס מגביל איז די הגבלה קיין הגבלה ניט¹³³.

משבעה עשר בתמוז ואילך מפטירין ג' דפורענותא. בשבת זו מפטירין בדברי ירמיהו¹³⁴.

הלכתא למשיחא: בשיחת ש"פ עקב תש"מ נזכר שגם לעתיד לבוא יהי ענין הפטרה¹³⁵.

בדא"ח מבואר שתלתא דפורענותא הם כנגד ג' המוחין (ושבע דנחמתא – כנגד ז' המדות), ושהענין דתלתא דפורענותא לאמיתותו הוא למעליותא, פורענותא כמו פרעה דקדושה, דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין, שמורה על גילוי נעלה ביותר שלמעלה ממדידה והגבלה.

דער ענין העצבות פון בין המצרים דארף ניט זיין אום שבת, ווייל שבת דארף זיין שמחה. און נאך מערער, אז דעם שבת דארף זיין די שמחה נאך מער ווי אין אן אנדער שבת, בכדי עס זאל ניט זיין קיין חשש אז דער העדר השמחה קומט מצד דעם ענין פון בין המצרים. דער ביאור אין דעם בפנימיות הענין איז: שבת איז מעין דלעתיד לבוא, יום שכולו שבת, און וויבאלד אז לעתיד וועט דאך זיין די גאולה באופן אז עס וועט ניט בלייבן קיין רושם פון דעם גלות דערפאר איז אויך בשבת דארף ניט זיין דער ענין פון בין המצרים. דאס איז דאך אבער מער ניט ווי א ביאור אויף דעם וואס שבת דארפן ניט זיין די ענינים פון היפך השמחה. דער ביאור אויף דעם וואס דעם שבת דארף די שמחה זיין מערער פון

131) ראה שיחת ש"פ פינחס תשמ"ט (ספר השיחות ע' 581 ואילך). ועוד.

132) מסרט הקלטה.

133) ובר"ד משיחת ש"פ בלק תשמ"ה: כאן המקום לעורר ולהזכיר שיש להמשיך את ההתוועדויות דימי הגאולה יכ"ג תמוז ככל האפשר, עד הזמן המותר ע"פ שו"ע. וכמו כן, טוב ונכון שישתדלו לערוך התוועדויות גם ביום י"ט תמוז, היום שבו נכנס בעל הגאולה בבריתו של אברהם אבינו, וכמובן – באופן המותר ע"פ שו"ע, עי"ז שיקשרו זאת עם סעודת מצוה של ברית מילה, פדיון הבן, וכיו"ב, כמדובר בהתוועדות שלפנ"ז.

134) אם טעה והפטיר בהפטר פרשת פינחס, יפטיר לשבת הבאה דברי ירמיהו וגם שמעו מפני שהם סמוכים זו לזו – מג"א סתכ"ח סק"ט. וראה שיחת ש"פ מסעי ר"ח מנ"א תשמ"א (שיח"ק ע' 284 ואילך).

135) וצ"ע אם יפטירו "מענין הפרשיות דומה בדומה" או לפי הזמן ולפי המאורע. וראה מה שכתב ח"א בקובץ העו"ב ש"פ ושולח תשפ"ד, שאפשר שלכן הובא ברמב"ם סדר ההפטרות גם בפרשיות דתלתא דפורענותא "מענין הפרשיות", דנפק"ח הלכתא למשיחא. ודפח"ח.

אן אנדער שבת, איז: עס איז באוואוסט אז די גאולה וואס נאכן גלות ברענגט צו א העכערן מצב ווי ס'איז געווען פארן גלות. . איז דער שבת וואס אין בין המצרים איז זיין ענין אז ער איז מעין לעתיד לבוא, יום שכולו שבת, און דערפאר דארף זיין דעמאלט א שמחה יתירה, ווייל דער ענין פון דעם שבת איז א נתינת כוח צו מהפך זיין דעם בין המצרים לששון ולשמחה, ווייל דער גילוי אור דלעתיה, וועלכער איז אינגאנצן העכער פון דעם ענין פון גלות וגאולה האט ער בכוח צו מהפך זיין דעם בין המצרים גופא צו ששון און צו שמחה. און דאס איז אויך וואס עס ווערט אפגע'פסק'נט אין שלחן ערוך, אז שבת שבין המצרים מעג מען מאכן סעודת שלמה בשעתו, וואס בימי שלמה איז קיימא סיהרא באשלימותא. בשבת זה איז פאראן א נתינת כוח אז הימים האלו יהפכו לששון ולשמחה¹³⁶.

אין שבתים פון בין המצרים דארף מען מער ווי אין אנדערע שבתים פון יאר פארהיטן דעם חשש פון אבילות (איינער וואס פלעגט בשבת טראגן שטעק-שיך [=נעלי בד] אירעו אבל ר"ל. האט ער געפרעגט ביים טאטן, צי ער מעג טראגן די שטעק-שיך דעם שבת וואס אין דער וואך פון אבילות. האט אים דער טאטע גע'פסק'נט, אז ער זאל עס ניט טאן, בכדי ניט צו געבן קיין ארט פאר א חשש פון אבילות בשבת)¹³⁷.

במאור ושמש על התורה¹³⁸: מה שאומרים הקדושי עליונים שבתות שבין המצרים גבוהים עד למאד, נראה לי מפני ששת ימי החול שבין המצרים הם נמוכים מאד והם בקטנות עד למאד וידוע שבשבת קודש הוא עליות עולמות ויש עליו לכל ששת ימי החול ממילא יובן ששבתות שבין המצרים הם גבוהים עד למאד לפי שיש עליו לכל הדברים שהיה בקטנות עד למאד ונתעלו עד למעלה למעלה משא"כ בשבתות של כל ימי השנה שאין ששת ימי החול קטנים ונמוכים למאד ממילא אין עליו גדולה כשבתות שבין המצרים שנתעלו כל הדברים שהיו מטה מטה בעמקי התהום למעלה בקדושה¹³⁹.

בכמה שיחות קודש הובא ונתבאר מה שכתב אדמו"ר הצמח צדק באור התורה: "ג' שבועות בין המצרים בזמן כמו מדבר במקום, ומקדים רפואה ג' שבתות שבהן, ובכל שבת ב' שבתות, נמצא ו' (ג"פ ב' שבתות) פעמים ז' (ז' ימי השבוע שבהם מאיר מבחי' ב' שבתות שבכל שבת) ע"ז מכניעים המדבר מ"ב" (מ"ב המסעות שבמדבר העמים, שרומז על כללות זמן הגלות מאה"ק). והיינו, שע"י השבתות נעשה התיקון דבין המצרים.

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשד"מ: אצל יהודים שעסקם בעניני העולם, מפני הרגילות להיות מונחים בעניני העולם, מתעורר קושי מיוחד לפעול עליהם שבזמנים מיוחדים ישתחררו מההתעסקות בעניני העולם והיו מונחים בענינים רוחניים, ועאכ"כ לפעול עליהם שירגישו את הצער דירידת הגלות, עד שישתקו לנחמה דענין הגאולה. . ועד"ז, כאשר מגיע הזמן דבין המצרים, כולל יום השבת, כמודגש בענין הפטרה ש"מבראשית עד י"ז בתמוז מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע תלתא כו", הפטרה מיוחדת השייכת לבין המצרים, קשה לפעול עליו שיתעורר ברגש של צער מפני שנמצאים בזמן דבין המצרים וישתוקק לנחמה דענין הגאולה, דמכיון שהוא מונח בעניני המסחר ורואה שהקב"ה מצליחו ומברכו בבני חיי ומזוני רויחי הרי אינו מרגיש שחסר לו מאומה. . אמנם מכיון שהקב"ה אינו מבקש אלא לפי כחן, מובן שלאחרי כל הקושי שבדבר, הרי זה בכחו של כאו"א מישראל. . מכיון שהוא חודר בידיעה ורגש שמציאותו האמיתית היא הנשמה, הרי גם כאשר עניניו משימים, בני חיי ומזוני רויחי, הם בשלימות יודע ומרגיש את גודל צער הגלות, ובפרט כאשר נמצאים בזמן דבין המצרים, ולכן נמצא בתנועה של תשוקה לנחמה דענין הגאולה. לכאורה יש מקום לשאלה, לשם מה מדברים בהתוועדות שיש צורך לזכור שנמצאים בזמן דבין המצרים, ובמילא להצטער ולהיות בתנועה של עצבות כו', וכי זוהי מטרתה של התוועדות? אמנם ישנם דינים מיוחדים בנוגע להנהגה דבין המצרים, אבל דינים אלו כתובים כבר בשולחן ערוך, ספר שבדאי ישנו אצל כל יהודי, ועכ"פ יכול להשיגו בקל, ויש להעמיד כל יהודי בחזקת כשרות שבדאי לומד בשו"ע את פרטי הדינים השייכים לכל זמן וזמן, הלכות החג בחג, וכיו"ב בנוגע ללימוד הדינים המיוחדים לבין המצרים, וא"כ לשם מה צריכים לדבר אודות ענין זה? ואפילו אם יש צורך לעורר אודות קיום ענינים אלו – רחמנא ליצלן משליחות כזו לעורר יהודים אודות ענין של היפך השמחה ח"ו... ולאידך, ישנה תקנת

136) משיחת ש"פ מטו"מ תשט"ו. לקו"ש ח"ב ע"ב 358 ואילך.

137) לקו"ש ח"ד ע' 1091.

138) ברמזי בין המצרים, ונתקח חלקו בלקו"ש ח"ד ע' 1090 הע' 25. ושם: והוא ה' תלמיד תלמידי המגיד ממעורטש ובטח להם מתכון.

139) ואולי ילה"ע מהמבואר בד"ה לסוסי תקס"ד (לקו"ת ש"ש יא, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' ד, כה), הובא ונת' ברישומות הצ"ע על איכה ד"ה ענין ט"ו באב (אוה"ת נ"ך ע' א'צו) בנוגע לשבתות שבימי הגלות. וראה אוה"ת שמיני ח"א ג, א. ואתחנן ח"ו ע' ב'קצת. ועוד.

כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו להתוועד בשבת מברכים החודש, כולל שבת מברכים חודש מנחם אב, ומובן שלכל לראש צריכים לדבר מעניינא דיומא! הנה העצה וה"הצלה" בענין זה היא – "מנחם אב", היינו לעורר אודות העניינים המביאים לנחמה וביטול העניינים הבלתי רצויים דבין המצרים, ע"ז שמוסיפים בכל עניני יהדות תורה ומצוותי, מתוך שמחה וטוב לבב.

מנחה: פרקי אבות פרק ו'140.

מוצאי שבת קודש בשעה 9:20.

יום ועש"ק פרשת מטות-מסעי, כ"ה תמוז

העברת הסדרה שמו"ת – פ' מטות-מסעי¹⁴¹.

זמן הדלקת נרות שבת קודש בשעה 8:10 (18 דקות לפני השקיעה).

ש"ק פרשת מטות-מסעי, שבת חזק ומברכים חודש מנחם-אב, כ"ז תמוז

אמירת כל התהלים בהשכמה.

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ב: ישנם כאלו שגם כאשר מנגנים שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, מנגנים זאת בקול ענות חלושה (מיט א פאר'חלשטן קול), ולאח"ז מוחים את הזיעה מפניהם, באמרם שכבר יצאו ידי חובתם! ובקשר לזה, הנה אפילו כאשר מדובר אודות כל ימות השנה, צריכים לחשוב אם יש מקום להנהגה כזו, ועאכו"כ כאשר מדובר אודות ימי בין המצרים, שאז דרושה זהירות יתירה מעניינים שהם העדר השמחה, כדי שאף א' לא יוכל לחשוב שהוא נוהג אבילות בשבת דבין המצרים (כידוע כמה סיפורים אודות גודל הזהירות בדבר), ולכן, דרושה שמחה יתירה מאשר בשאר שבתות השנה, נוסף על כללות הענין דביום שמחתכם אלו השבתות. ורק לאחרי יום השבת, באם יהי' עדיין מעמד ומצב ד"אנחנו לא נושענו" ח"ו, צריך להיות ענין של אבילות באופן המבואר בשו"ע, אבל גם אז, אין הדבר מפריע ח"ו לשמחה הקשורה עם לימוד התורה וקיום המצוות שעז"נ פיקודי ה' ישרים משמחי לב. ויה"ר שע"י שמחה של מצוה בכל עניני התורה ומצוותי, נזכה בקרוב ממש לשמחת עולם על ראשם כאשר יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

בקריאת התורה נוהגים לעמוד בפסוק האחרון, בסיום ספר במדבר.

בסיום הקריאה מכריזים כל הקהל (אנשים, נשים וטף) בקול רם¹⁴² ובשמחה "חזק חזק ונתחזק", אשר הכרזה זו מורה על התוקף של בני ישראל בכל עניני התורה ובאופן של חזקה.

גם העולה לתורה אומר "חזק חזק ונתחזק" [עם הקהל¹⁴³]. אמירת העולה לתורה "חזק חזק ונתחזק" – לא חשיב הפסק, כי הוא שייך לקריאת הסיום. וגם הוא [העולה לתורה] אומר, כי נוסחא שלנו היא "ונתחזק".

140) נהוג להחמיר שלא לבטא האזכרות שבפסוקים בשעת הלימוד כשאינו פסוק שלם. ומפי השמועה שכן הורה כ"ק אד"ש בקשר לאמירת פרקי אבות, לפי שהוא לימוד, משא"כ ב"כגוונא" שהוא תפילה (והארנו בדבר בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג ס"ג במילואים (ג) בשו"ת הא' להערה בד"ה ובהיותי בזה. ושו"ת). ובפרק זה – במשנה י פסוק "עד יעבור" ופסוק "מכון לשבתך" אינם בשלימות.

בנוגע לאמירת קדיש דרבנן – ראה אצלנו שו"ת באתרא דרב ס' כז'תתקכג. וש"ג.

141) ובהיום יום ל' סיון שבהעברת הפרשה שמו"ת קורין שתי ההפטרות בפרשיות מחוברות. ולא נתברר אם כ"ה גם בכגון דא שההפטרות הן "לפי הזמן ולפי המאורע" ולא "מעין הפרשיות דומה בדומה" (אף שנת' בכ"מ שכיון שכל העניינים שבתורה הם בתכלית הדיוק מובן שגם הפטרות אלו שייכות להפרשיות). [וילה"ע שברמב"ם בסדר תפלות הביא ההפטרות דכל הפרשיות מעין הפרשיות, גם מפרשת דברים עד נצבים, אף שהביא שם גופא שנהגו רוב העם להיות מפטיירין בנחמות מאחר ת"ב, וכן (שם תפלה פ"ג הי"ט) שנהגו כל ישראל להיות מפטיירין קודם לת"ב בשלש שבתות בדברי תוכחה].

142) ובסה"ש תשנ"ח ב' ע' 591: א קול שלא ע"ד הרגיל, העכער פאר דעם קול גדול בלימוד תורה וקריאת התורה (וואס איז אויך באופן פון "מעלין בקודש"), ועאכו"כ העכער פאר דעם קול הרגיל בדיבור רגיל.

143) פשוט. וראה בתורת מנחם רשימת היומן ע' קז שטעם האמירה "לכלול עצמו עם המאמינים הפשוטים".

וא"צ לסגור הס"ת, או שהעולה והקורא יהפכו פניהם אל הצד, בשעת מעשה. ואדרבה, המנהג שלא לעשות כן. וראה אצלנו שו"ת באתרא דרב יח'תנו כמה טעמים לדבר.